Lietuvos Nacionalinė M. Mažvydo Biblioteka
AZp(LKA)3608
J. Mačiūnas

Nr. 11 - 12 LITHUANIAN DP NEWS Kaina 75 pf.

TREMTINIŲ ŽINIOS

Wiesbadenas PERMITTED BY MILITARY GOVERNMENT 1946 m. lapkričio 2 d.

Tauta erškėčių kely

Mūsų kankinių dėl laisvės kapai tenesukelia mumyse nusiminimo, bet pasiryžimą užbaigti darbą, dėl kurio jie kovojo ir žuvo

Šių Vėlinių vakarą, kad ir kaip norėtume aplankyti visų savo artimųjų kapus, uždegti žvakes ir priklaupę prie jų pagarbiai maldoje ar susimąstyme nulenkti galvas, padaryti to negalime. Be senųjų, ten už geležinės uždangos pasilikusių kapų šis karas ir padarytos lietuvių tautai svetimųjų priespaudos ir skriaudos supylė dar daugelį mums brangių ir lietuvių tautai atmintinų žmonių kapų visuose pasaulio kraštuose, tolimiausiuose jo užkampiuose. Kaip nesustabdyti upės bėgimo, taip nebesurinkti jų į vienas Tėvynės kapines, nes paskutinė jų poilsio vieta mums dažniausiai nežinoma ir jos nežymi dargi menkiausias supiltas žemės kupstelis.

Per šias Vėlines asmeniškai savo artimųjų ir kaip tauta savo didvyrių ir kankinių kapus tegalime aplankyti mintimis. O jos mus veda toli už Uralo kalnų, už šiaurės speigiračio, į Altajaus stepes, kur 1940 ir vėliau po 1944 metų buvo išvežta daug mūsų tautiečių ir kur jie ilsisi po sunkių kančių nežinomų kankinių kapuose, išbarstytuose Sibiro dykumose. Skrenda mūsų mintys ir prie kitų savo tautos brolių kapų, kurie nors ir guli savo gimtoje žemėje, bet kurių taip pat nežymi joks supiltas žemės gauburėlis, kadangi jie žuvo kovodami su savo žemės pavergėjais arba buvo jų tiesiog nukankinti. Paminklus ant šių nežinomų didvyrių kapų tegalime pastatyti savo širdyse, pagerbti juos tegalime pasižadėdami neapleisti jų pradėto darbo dėl laisvės, dėl savo tautos iš svetimo jungo išvadavimo, dėl savo krašto politinės nepriklausomybės.

Kita mūsų tautos dalis karo metais vokiškojo okupanto buvo išgabenta į Vokietijos kalėjimus ir koncentracijos stovyklas. Žuvusiųjų čia skaičius taip pat yra didelis. Vietoje kapų žuvusiųjų liekanas priglaudė krematorijų krosnys, o išbarstytus jų pelenus išnešiojo vėjai. Žiaurus likimas išvežtųjų į Vakarus, toks pat žiaurus likimas išvežtųjų mūsų tautos brolių į Rytus, skurdus likimas ir Tėvynėje pasilikusiųjų. Lietuvių tauta eina erškėčių keliu ir nuo kiekvieno spyglio laša jos pralietas tame kelyje kraujas. Sunkūs bandymų metai slegia mus visu savo sunkumu, bet mes tikime, kad ir jie turi savo gilesnę prasmę, kad mes išeisime iš jų labiau užgrūdinti, labiau pasiryžę, labiau atkaklūs, labiau mylį laisvę ir savo krašto Nepriklausomybę, dėl kurių turime sudėti tokias dideles aukas.

Ir mūsų čia tremtyje esančiųjų eilės retėja. Ir mes čia iš savo tarpo vieno antro jau pasigendame. Ir mūsų tremtinių kapeliais jau nužymėtos mums svetimos kapinės, kuriose rasi nebe vieną šviežiai supiltą kapą su lietuvišku užrašu kryžiuje. Ir jie yra mūsų tautos erškėčių kelyje palikti pėdsakai svetimoje žemėje, tautos kančių pėdsakai, kurie amžiams bylos apie tai, ką buvome pakėlę kaip tauta ir ką kaip tauta iškentėjome. Mūsų individualus skausmas dėl paskirų aukų dingsta visos tautos skausme dėl visų jos žuvusių vaikų. Tad ir šias Vėlines skirkime ne paskiriems mūsų artimiesiems, bet visos lietuvių tautos nariams, kurie kentėjo, kurie žuvo, kad gyventų visa lietuvių tauta, kad gyventų visas savo žemes sujungusi laisva ir nepriklausoma Lietuvą.

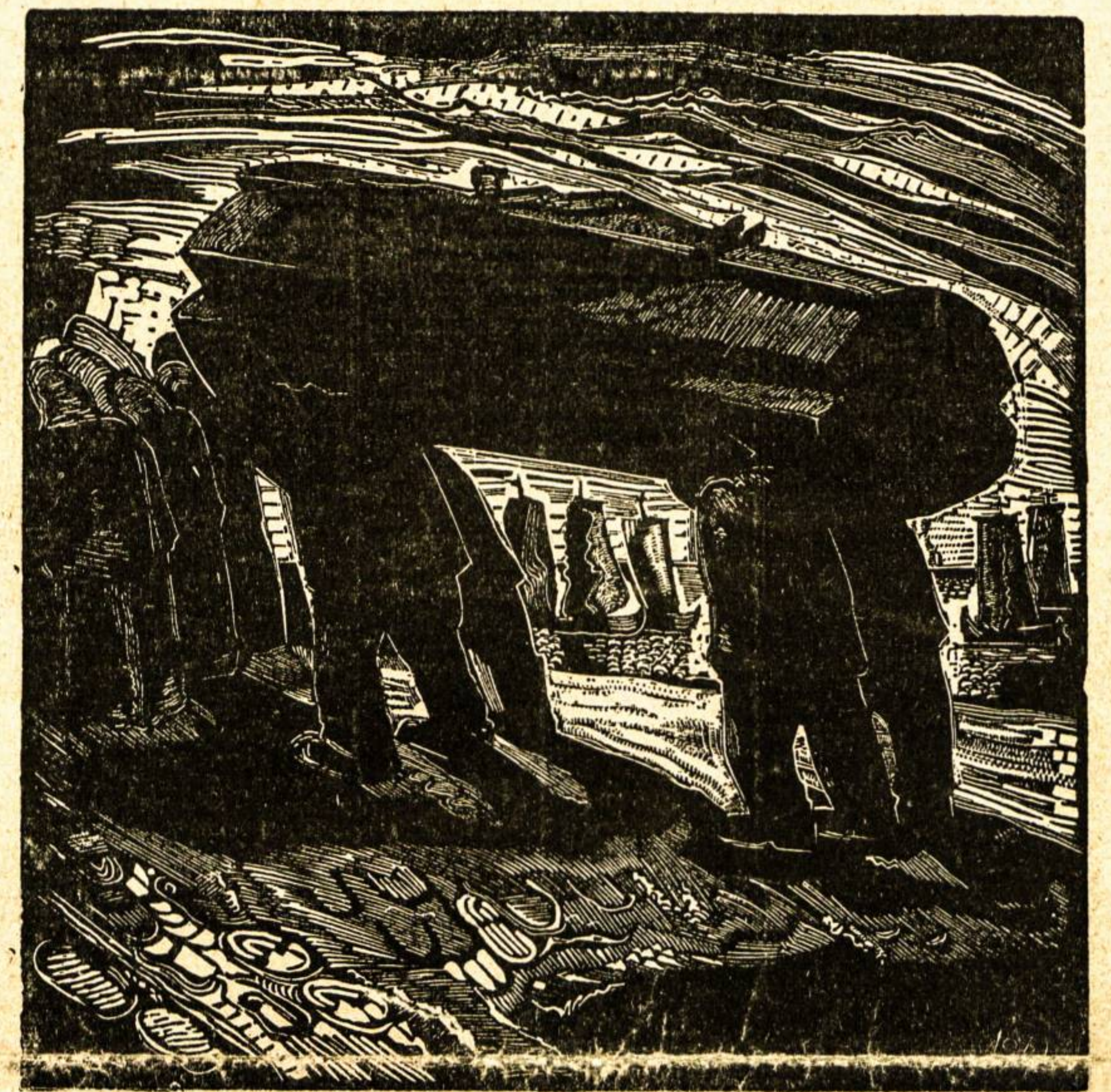

Tragedija Baltijos pakrantėje — Telesforo Valiaus grafika

Kas dabar valdo Lietuvą?

Rugpiūčio 20 d. „Tiesa" paskelbė LTSR Aukšč. Tarybos įsaką apie patvirtinimą „LTSR ministeriais" trylikos asmenų (dalinis „vyriausybės" pakeitimas), iš kurių 7 yra rusai: Sokolovas — Ministerių tarybos pirmininko pavaduotojas, Škodinas — vietinės pramonės ministeris, Žasypkinas — žuvų pramonės, Svisčiovas — komunalinio ūkio, Jevimovas — valstybės saugumo, Liubimcevas — statybinių medžiagų pramonės, Augustinaitis — gyvulininkystės. Atrodo, kad šis lietuvišką pavardę tėra tik neseniai įsigijęs. Jo vardas rašomas — Vladislovas, Josifo sūnus...

„Tiesa" Nr. 179 įsidėjo Vilniaus miesto komunistų partijos komiteto II plenumo posėdžio aprašymą. Posėdyje kalbėję šie asmens: Kornevas — Vilniaus miesto komiteto sekretorius, Tkačenko — komunalinio ūkio min. statybos tresto viršininkas, Terentjevas — valst. statybos tresto Nr. 1 viršininkas, Fiodorovas — „Elektrito" direktorius, Topunovas — Lietuvos geležinkelių atstatymo darbų valdybos statybos ruožo Nr .1 viršininkas, Šeremetjevas — Vyr. statybos valdybos virš., Atamukas — Kompartijos Vilniaus miesto Stalino rajono komiteto sekr., Cistiakovas — Vilniaus miesto partinio komiteto sekr., Jurčenko — Vilniaus kompartijos organizacinio skyriaus vedėjas, Govoruchjinas — „Vebro" partinis organizatorius, Malkovas — universiteto rektoriaus pavaduotojas, Maslovas — org. instrukcinio skyriaus vedėjas, Nabokich — vyr. statybos valdybos pirminės partinės organiz. sekr. Toliau dar kalbėję Loskutova ir Batovas. Tai visi to posėdžio kalbėtojai. Kaip matome tarp jų nėra nė vieno lietuvio, nors posėdyje buvo svarstomi didelės reikšmės klausimai... Iš aprašytų šių visų „veikėjų" kalbų matyti, kad statybos darbai Vilniuje vyksta skandalingai blogai.

Pabėgėlių problema tarptautinėj plotmėj

Tremtinių teisės ir likimas per paskutinius 25 metus ir dabar

DR. A. GERUTIS

1. Nebe pirmą kartą lietuvių tautos sūnūs ir dukterys vyksta emigracijon. Tad mes, dabartinės kartos emigrantai, nesame pirmieji, turėję dėl mums nepalankiai susidėjusių politinių aplinkybių atsisveikinti ilgesniam ar trumpesniam laikui su gimtine. Tiesa, naujausiais laikais niekada mūsų tėvynės nebuvo užgriuvusi tokia skaudi nelaimė, kaip antrojo pasaulinio karo metu, kai 5 metų būvyje teko išgyventi net tris okupacijas, vieną klaikesnę už kitą.

Bet, kaip ten bebūtų, tebūnie mums paguoda įsisąmoninimas, jog esame politiniai emigrantai, taigi, žmonės, turį savo įsitikinimus ir pasiryžę už juos kovoti. Gyvenimo patyrimas rodo, kad už įsitikinimus reikia ne tik kovoti, bet kartais ir nukentėti. Laisvės pamėgimas ir tėvynės meilė vienus mūsų brolių ir seserų paskatino stoti žūtbūtinėn kovon su okupantais, kiti už tai buvo okupantų ištremti Rusijos klaikumon, mes gi pasirinkome ar buvome aplinkybių priversti pasirinkti politinio emigranto kelią.

Kur mus tas kelias nuves, niekas negali iš anksto pasakyti. Lygiu būdu nežinome, kada vėl galėsime sugrįžti į laisvą tėvynę. Toji nežinia ne vieną griaužia, o kartais net stumia neviltin. Kartais vėl vienas kitas susidaro iliuzijas, esą, atsirasiąs kažkoks geradaris dėdė, surinksiąs visus krūvon ir nuvešiąs į tolimus kraštus, o ten jau galėsime ramiai laukti, kol viskas pakryps taip, kaip mes norime.

Šio mano rašinio tikslas parodyti tautiečiams, kaip „pabėgėlių", atseit, politinių emigrantų problema buvo sprendžiama netolimoje praeityje, būtent, laikotarpyje tarp abiejų pasaulinių karų. Kaip skaitytojas netruks pastebėti, iš šios apžvalgos peršasi ne visiškai patrauklios išvados. Tačiau tektų prileisti mintį, kad žmonija pasimokys ir iš vienokių ar kitokių nepasisekimų bei apsileidimų. Štai, pav., praeityje nebuvo tokios palaimingos organizacijos, kaip UNRRA, kuri savo veikla išgelbėjo milijonų žmonių gyvybes. Šis pavyzdys teikia viltį, kad, spręsdamos „pabėgėlių" problemą tarptautine plotme, tarpvalstybinės organizacijos suras priemonių efektingai padėti šio karo aukoms, netekusioms savo tėvynės ir laisvės.

Toji viltis betgi nekliudo bent trumpai susipažinti su įstaigomis bei jų veikla, kuria buvo siekiama spręsti tarptautinėje plotmėje politinių emigrantų problemą. Juoba, kad šių eilučių autoriui yra pačiam tekę iš arti sekti tų organizacijų darbus, o iš dalies juose ir aktingai dalyvauti.

2. Laikotarpyje tarp abiejų pasaulinių karų buvo gausu įvykių, kurių pasėkoje Europos žemyną užliejo pabėgėlių bangos. Pirmoji banga įsisiubavo tame pat nelemtame krašte, kuris po 20 metų ir mus įtraukė į savo sūkurį. Turime galvoje Rusiją ir joje įsigalėjusį bolševizmą. Daugiau kaip vienas milijonas žmonių turėjo bėgti iš Rusijos, kai ten valdžią paėmė bolševikų partija.

Antroji didžioji banga nusirito po 1933 metų, kai Vokietijoje prie valdžios vairo pateko kita totalitarinė partija, būtent, nacionalsocialistai. Pabėgėlių dauguma buvo žydai. Bet kai vokiečiai ėmė plėstis už savo valstybės ribų, atsirado ir kitokių tautybių emigrantų (iš Austrijos, Sudetų krašto, Čekijos).

Pagaliau, trečiasis pabėgėlių antplūdis patvino, Ribbentropui su Molotovu pasirašius atmintinąjį draugingumo paktą, atidariusį užtvanką antrajam pasauliniam karui. Nuo tada Europoje ėmė plisti tikras tautų kilnojimasis, o nacionalsocialistinio ir bolševikinio totalitarizmo siautėjimas privertė šimtus tūkstančių žmonių paskubomis nešdintis iš savo krašto. Šio siautėjimo aukos esame ir mes.

Aptariamajame laikotarpyje vyko ir kitokios politinės migracijos. Atsiminkime nors ir keliasdešimt tūkstančių emigrantų, atsiradusių už savo tėvynės ribų ispanų pilietinio karo pasėkoje. Galima teigti, kad kiekvienas režimo pasikeitimas pagimdydavo gausesnę ar menkesnę emigraciją (Italijoje, Balkanų valstybėse ir t.t.). Bet visos tos emigracijos teturėdavo maža įtakos tų tarptautinių organizacijų veiklai, kurią mes norime apibūdinti.

3. Tarptautinės organizacijos negalėjo aplenkti vad. pabėgėlių problemos. Dar 1921 m. vasarą Tautų Sąjunga paskyrė pabėgėlių reikalams „Aukštąjį Komisarą". Jo pareigos teko garsiajam norvegui Dr. Fridtjof Nansen, kurio vardas jau nebeatskiriamai susiraizgė su visa naujausiųjų laikų emigracijos istorija. Komisaro pareiga buvo pirmoje eilėje derinti atskirų valstybių bei privatinių organizacijų veiklą pabėgėlių reikalais. 1921 m. rugpiūčio mėn. Ženevoje buvo sušaukta tarptautinė konferencija pabėgėlių problemoms aptarti. Svarbiausias konferencijos laimėjimas buvo suvienodintų pasų įvedimas pabėgėliams (vad. Nanseno pasai). Tuo klausimu buvo pasirašyta konvencija, kurią ratifikavo net 51 valstybė. Praktiškai ji galiojo visame pasaulyje (išskyrus, savaime suprantama, Sovietų Rusiją!). Lygiu būdu pabėgėlių reikalais buvo pasirašyta visa eilė kitokių tarptautinių konvencijų (dėl socialinės globos, švietimo ir t.t.).

Dr. Nansenui mirus, įstaiga buvo pavadinta „Tarptautinė Nanseno vardo Pabėgėlių Reikalams Įstaiga". Ji veikė kaipo autonominė organizacija Tautų Sąjungos rėmuose. „Nanseno Biuras", kaip ana įstaiga paprastai buvo vadinama, susilikvidavo 1938 metų pabaigoje. Taigi, matome, kad Tautų Sąjunga pabėgėlių problema domėjosi beveik 20 metų.

4. Iš Nanseno Biuro raportų vaizdžiai matosi, kokiais klausimais sielojosi emigrantai ir su kokiais sunkumais jiems teko susidurti kasdieniniame gyvenime.

Savaime suprantama, kad pirmas rūpestis buvo fizinės egzistencijos patikrinimas, kas didžiajai emigrantų masei reiškė darbo susiradimą. Išskyrus pavienius asmenis, daugumas emigrantų neturėjo jokio turto, todėl jiems teko gyventi iš savo pačių darbo. Tuo atžvilgiu būklė nebuvo palanki, nes visose Europos valstybėse po pirmojo pasaulinio karo buvo įvesti darbo suvaržymai. Nors tarptautinėse konvencijose emigrantams buvo pažadėtas savo rūšies „didžiausio palankumo" principas, tačiau daugelyje valstybių jiems tikrovėje buvo taikomas „mažiausio palankumo" dėsnis. Emigrantams neretai tekdavo tenkintis sunkiausiais arba nehigieniškiausiais darbais, t. y. tokiais, kurių vietiniai gyventojai nenorėdavo dirbti. Norint gauti darbo leidimą, vienur kitur tekdavo peršokti per biurokratijos statomus ir nelengvai įveikiamus barjerus. Ūkio krizės ir konjunktūriniai svyravimai pirmoje eilėje atsiliepdavo „nansenistams", atsidūrusiems be savo valstybės globos.

Emigrantų tarpe vyko savotiška migracija į kraštus, kurie reikalavo darbo rankų. Tuo tarpu kai 1923 metais Vokietijoje buvo užregistruota apie 400.000 rusų emigrantų, 1932 m. jų ten bepasiliko vos 50.000. Daugiausia emigrantų absorbavo Prancūzija, kuriai nuolat stigo darbininkų. Toliau iš Vakarų valstybių sekė Belgija, Liuksemburgas ir kiti kraštai. Visur kitur rusų emigrantų skaičius tolydžio mažėjo.

Nedarbas emigrantų tarpe buvo, deja, dažnas reiškinys. Pav., 1925 m. iš maždaug vieno milijono emigrantų Europoje bedarbių užregistruota 200.000 žmonių, taigi, kas penktas emigrantas buvo bedarbis.

1938 m. likvidavus Nanseno Biurą, buvo laukta, kad pabėgėlių problema

(Nukelta į 2 psl.)

Kaip ten galėjo atsirasti rusai ir vokiečiai

Associated Press spalio mėn. 25 d. patiekė žinią: spalio 11 d. trims rusų karininkams lankantis UNRRos išlaikomoje stovykloje Blomberge (anglų zona) sprogo rankinė granata ir du vokiečiai ir vienas DP buvo sužeisti. Trys rusų karininkai su vienu vertėju buvo atvykę stovyklon, kurioje gyvena 400 baltų, raginti juos grįžti namo. Kai kurie pareiškė sutikimą, gi likusieji nežiūrint policijos apsaugos priemonių, laikėsi grąsinamai ir automobilį, kuriuo važiavo rusai, apmėtė akmenimis. Tuoj po to sprogo rankinė granata. Įvykiui ištirti sudaryta komisija. Papildomai pranešama, kad vargu ar rusų ryšių karininkai turėjo leidimą lankyti baltų stovyklą, tikslu juos raginti grįžti namo. Leidimą lankyti stovyklą jie turėję gauti iš karinės valdžios, kuri jiems būtų suteikusi apsaugą. Tačiau tokio leidimo trys rusai, prieš kuriuos buvo vykdomas pasikėsinimas, neturėję.

Iš agentūros pranešimo aiškėja, kad rusai atvykti į baltų stovyklą Blomberge leidimo neturėjo, kad karinė valdžia jiems jokios apsaugos nebuvo suteikusi, bet kad juos nuo žmonių užpuolimo saugojo kažkokia policija. Kieno gi toji policija buvo? Ar tik ne vokiečių? Bet gi žinome, kad vokiečiams į DP stovyklas įeiti negalima. Jeigu taip, tai kodėl beveik kiekvieną kartą, kai rusai be leidimo lanko baltiečių stovyklas, juos lydi vokiečių policija? Kas čia yra bendro.

Kuria taiką, o ieško bombų

JTO POSĖDŽIŲ SALĖ KASDIEN IŠKREČIAMA. SOVIETAI SIEKIA TAIKOS STATYDAMI NAUJUS REIKALAVIMUS. MARŠALAS STALINAS TURI JUMORO. CHURCHILIS TAIKOS PRIEŠAS NR. 1

Jungtinių Tautų Organizacija yra susirinkusi pilnaties posėdžiui, kad kiek galint išlygintų visus tarp didžiųjų sąjungininkų nelygumus, aptartų labiausia ginčus sukeliančias problemas ir rastų kelią į taip visų trokštamą pasaulio taiką. Ir nors pilnaties posėdžiuose taikos šaukiamasi kiekvienoj ir didelės ir mažos valstybės atstovo kalboje, bet už JTO patalpų ir tose patalpose posėdžiaujančių delegatų saugumą atsakingos įstaigos nepasitiki taikingoms kalboms ir kasdien prieš posėdžius apeina visas sales ir šalutines patalpas, ieškodamos ar nebus kartais kur pakištos sprogstamosios medžiagos.

Didžiųjų valstybių vyrai savo pasakytose kalbose pripažino, kad praraja tarp sąjungininkų yra atsiradusi, bet kad ją reikia peržengti ir kad pastovios taikos sukūrimas yra ne tik galimas bet ir būtinas. Ir D. Britanija ir JAV pareiškė, kad jos nors ir kaip siekia taikos, bet vienašališkų nuolaidų Sovietų Sąjungai padaryti nebegali. Sovietų Sąjungos vyrai tylėjo ir visi jau manė, kad šie toms mintims pritaria ir kad apsižiūrėję ir pamatę, kad Vakarų didžiosios valstybės yra šiame klausime vieningos, pradės po truputį nusileisti ir auksinis susitarimų tiltas, jungiąs Vakarus su Rytais bus atstatytas jau įprastu kompromisų būdu. Bet štai pakilo Molotovas. Visos JTO susirinkusios delegacijos jam sukėlė audringas ovacijas. Visi laukė, kad jis galantiškai nusilenkęs pasakys kalbą, kuri nukreips tarptautinę politiką visų pageidaujama linkme. Ponas Molotovas kalbėjo ištisą valandą. Bet juo jis daugiau kalbėjo, tuo vis labiau nyko šypsenos iš susirinkusiųjų veidų, o kai jis savo kalbą baigė, jį palydėjo ne pritarimų katučiai, bet mirtina tyla. Ar nebus toji tyla prieš audrą. Jei ir ne prieš tikrą įvykių audrą, tai bent prieš diskusijų.

Ponas Molotovas pasiūlė konkrečius dalykus. Atšaukti kariuomenes iš visų nepriešininkų kraštų, o kai jos kitų valstybių bus atšauktos, tai ir Sovietų Sąjunga tą patį padarys. Vietoje kompromiso, naujas reikalavimas, kurio pagrinde didžiausias nepasitikėjimas. Ginklavimosi apribojimas. Uždraudimas naudoti atominę energiją atominėms bomboms ir karo tikslams. Saugumo Taryba tiems reikalavimams įvykdyti turi griebtis reikiamų priemonių. Vadinasi sovietų reikalavimai turi būti pravesti Saugumo Tarybos. Ir tie reikalavimai liečia sritis, kuriose Sovietų Sąjunga neturi pirmenybės, kurių pravedimas ją galėtų dar labiau sustiprinti. Nenuostabu, kad JAV ir D. Britanijos atstovai pavadino Molotovo kalbą įžulia ir nenuoširdžia. Niekas joje nebuvo, kas rodytų, jog Sovietų Sąjunga ieško kokių nors kompromisų. JTO kuluaruose buvo aiškiai kalbama, kad senos žaizdos sąjungininkų santykiuose atsivėrė iš naujo ir kad trynimasis tarp jų turi padidėti. Bendrai, kalba sukėlė visuotiną nusivylimą, nepaskaitant, žinoma, slaviškųjų valstybių bloko.

Ir čia iš karto prisiminė maršalo Stalino duoti United Press prezidentui prieš kelias dienas atsakymai į klausimus. Ypač į kai kuriuos: Kaip žiūri Sovietų Sąjunga į amerikiečių karo laivyno buvimą Vidžemio jūroje? — Jai vistiek. — Ar nemanote, kad anglų vyriausybė dabartinei Graikijos vyriausybei dar daugiau turėtų tiekti ginklų? — Nebūtinai. — Ar jūs nemanote, kad laike 4 didž. užsien. reik. ministerių konferencijų ir per JTO tarybų posėdžius veto teisė buvo nenuosaikiai naudojama? — Ne, taip aš nemanau. — Ar jūs sutinkate su Byrnes pareiškimu, kad tarp JAV ir Rusijos yra vis didėjantis įtempimas. — Ne. — Kaip suprasti dabar Molotovo pareiškimų šviesoje visus tuos atsakymus?

Tačiau vieno maršalo Stalino atsakymo rimtumu patikėti galima. Tai, kad šiandien pasaulinei taikai labiausia grąso Churchilis ir jam panašūs vyrai Anglijoje ir JAV. Churchilis atsidūrė Sovietų Sąjungos priešų eilėje Nr. 1. Juk jis paskelbė, esą sovietai užimtuose Europos kraštuose laiko 200 karo suderėties kariuomenės divizijų. Net maršalas Stalinas turėjo pareikšti, kad jų ten esama tik 60.

O Gudijos atstovas JTO tiesioginiai nenurodydamas į ką jis taiko, bet visiems suprantant, pavadino panašius asmenis „dvokiančiais galvijais". Paprastai žmogus koliojasi tada, kai pyksta, o pyksta, kai jam sakoma tiesa. Nors tai ir nediplomatiška, bet kai kortas reikia atversti ir pradėti lošti, diplomatiškas mandagumas pamirštamas.

Amerika renka naują kongresą

Ar teks demokratams daugumą užleisti respublikonams ir ar pasikeis JAV politika

Lapkričio 5 d. Jungt. Amerikos Valstybių gyventojai pirmą kartą po karo pabaigos renka naują kongresą. JAV kongresas susideda iš dviejų rūmų: Atstovų Rūmų ir Senato. Atstovų Rūmai turi 435 visos tautos išrinktus atstovus, o Senatą sudaro 96 senatoriai, iš kiekvienos 48 valstybių po 2 atstovu, nežiūrint tos valstybės dydžio ir gyventojų skaičiaus. Lapkričio 5 d. bus renkami visi 435 Atstovų Rūmų nariai ir vienas trečdalis (32) senatorių. Senato kadencija yra 6 metai, kas dveji metai trečdalis jo narių perrenkama.

Dabar visus domina klausimas: ar JAV respublikonų partija, jau 16 metų esanti opozicijoje, sugebės laimėti vienuose ar ir abejuose Kongreso rūmuose daugumą. Dabartinis kongreso sąstatas buvo toks: Atstovų Rūmuose demokratai turėjo 242 atstovus, o respublikonai — 196 atstovus, Senate — demokratai turėjo 56 senatorius, o respublikonai — 40. Taigi, norėdama turėti Atstovų Rūmuose daugumą, respublikonų partija turėtų laimėti dar 23 vietas, o Senate — tik 9 vietas. Tačiau laimėti Senate daugumą pasunkina tas faktas, kad perrenkama tik 32 senatoriai.

Bet nereikia išleisti iš akių reikšmingo dalyko: prezidento vaidmens JAV politikoj. Jei respublikonai ir laimėtų abiejuose rūmuose daugumą, vis tiek dar kol kas jie negalės visos valdžios perimti į savo rankas. Kadangi dabartinio prezidento Trumano, kuris yra demokratas, kadencija pasibaigia tik 1948 m., tai iki to laiko visa vykdomoji valdžia dar pasiliks demokratų rankose. Ir tik 1948 m., išrinkus prezidentu respublikoną, visa JAV valdžia atsidurtų respublikonų rankose.

Dėl įvairių priežasčių labai sunku išpranašauti JAV rinkimų rezultatus. Nė viena iš abiejų partijų neturi tvirtos partinės programos, kokias turi europinės politinės partijos. Apskritai gi, tarp abiejų partijų nėra esminių ideologinių skirtingumų. Savo programas jos derina pagal laiko reikalavimus ir žmonių nuotaikas paskiriems rinkimams, atitinkamai jas keisdamos. Dabartiniu metu amerikiečiai laukia, kad abi partijos aiškiau pasisakys, kaip jos mano spręsti pokarines problemas. Atrodo, kad demokratai remsis velionies Roosewelto pasirinktu vadinamuoju „New Deal", kuris numato gana didelę vyriausybės įtaką į ūkinį gyvenimą. Jie tikisi, kad tokie faktoriai, kaip valstybinė algų, kainų ir gamybos kontrolė grąžins Amerikai pirmykštę gerovę. Tuo tarpu respublikonai linkę manyti, kad kaip tik valstybės kišimosi į ūkinį gyvenimą panaikinimas galės duoti norimų rezultatų. Jie norėtų leisti ūkiui rutuliotis natūralia laisvos iniciatyvos linkme. Tačiau ir tarp šių dviejų skirtingų pažiūrų į valstybės ir ūkio santykius negalima pravesti griežtos linijos. Mat, dešinysis demokratų partijos sparnas, kuris daugiausia šalininkų turi pietinėse valstybėse, gana palankiai ir lyg pritardamas vertina respublikonų liniją, o liberališkasis respublikonų kairysis sparnas mano, kad daugelis „New Deal" numatytųjų priemonių yra visai geros. Ir ligšioliniame kongrese daugelis vyriausybės patiektųjų projektų buvo priimti ne vienos tik demokratų daugumos, prieš respublikonų opoziciją, bet, galima sakyti, liberalų demokratų ir respublikonų prieš konservatyviuosius abiejų partijų narius.

Kitas faktorius, sunkinąs iš anksto numatyti galimus rinkimų rezultatus, yra tas, kad palyginti tik maža rinkikų dalis yra artimiau susirišusi su viena ar kita partija. Ir tie milijonai laisvų rinkikų dažniausiai mėgsta savo balsus atiduoti ne tiek už kurios nors partijos programą, kiek už partijų išstatytus asmenis.

Užsienių politikos klausimai vis dėlto, atrodo, šiuose rinkimuose vaidins tik netiesioginį vaidmenį. Ligšiolinė prez. Trumano užsienių politikos linija yra remiama abiejų partijų. Tai rodo įtakingo respublikonų senatoriaus Arthuro H. Vandenbergo dalyvavimas visose svarbesnėse konferencijose. Į išgarsėjusią buv. prekybos ministerio Henry A. Wallace kalbą daugelis žiūri, kaip į demokratų pastangas per rinkimus patraukti į savo pusę kairįjį JAV visuomenės sparną. Manoma, kad daugiausia tais sumetimais prez. Trumanas ir buvo ją aprobavęs. Tačiau dėl jos kilo toks triukšmas, kad, užuot padėjusi, ta Wallace kalba, atrodo, nemaža pakenkė demokratų rinkiminei propagandai ir paties Trumano prestižui. Dabartinį JAV visuomenės nusistatymą užsienio politikos klausimu, gal būt, geriausiai parodo Gallupo viešosios nuomonės tyrinėjimo instituto neseniai paskelbti duomenys. Pagal juos, 78% užklaustųjų amerikiečių pasisakė už Byrnes liniją, 16% — už Wallace ir 6% nepareiškė savo nuomonės.

Be abejo, svarbiausias rinkiminės kampanijos ginčų objektas dabar yra vidaus politikos klausimas: palikti ar panaikinti vyriausybės kontrolę algoms ir kainoms. Abi partijos verčia viena kitai kaltę dėl tos visą vasarą JAV siautusios streikų bangos ir dėl įvairių prekių, ypačgi mėsos, trūkumo.

Taip pat gana reikšmingą vaidmenį visoj toj rinkiminėj kovoj vaidina ir didžiosios amerikiečių profesinės sąjungos: CIO (Congress of Industrial Organisations) ir AFL (American Federation of Labour). Stipriau politiniai susiorganizavusi CIO pasisako už vyriausybės kontrolę ūkyje. Jos sukurtasis vadinamasis Politinės akcijos komitetas (PAC) darosi reikšmingu faktoriumi ir jo įtaka per eilę pastarųjų metų nuolat augo. Iki šiolei šis PAC rėmė Wallace. Kaip Wallace pašalinimas atsilieps į jo nusistatymą, sunku dar kol kas aiškiau numatyti. O AFL pasisako už laisvą ūkį be jokios valdžios kontrolės ir ji gal daugiausiai rems respublikonus.

Apskritai gi, galima laukti, kad per šiuos rinkimus respublikonai gali laimėti Atstovų Rūmuose daugumą. Jau visą eilę pastarųjų metų, dar ir pačiam Rooseweltui tebegyvenant, demokratų dauguma Atstovų Rūmuose vis mažėjo ir mažėjo. Roosewelto mirtis yra didelis smūgis demokratams ir tai greičiausiai atsilieps ir į rinkimų duomenis.

N. Z.

ISTORIJOS SKRYNINGAS

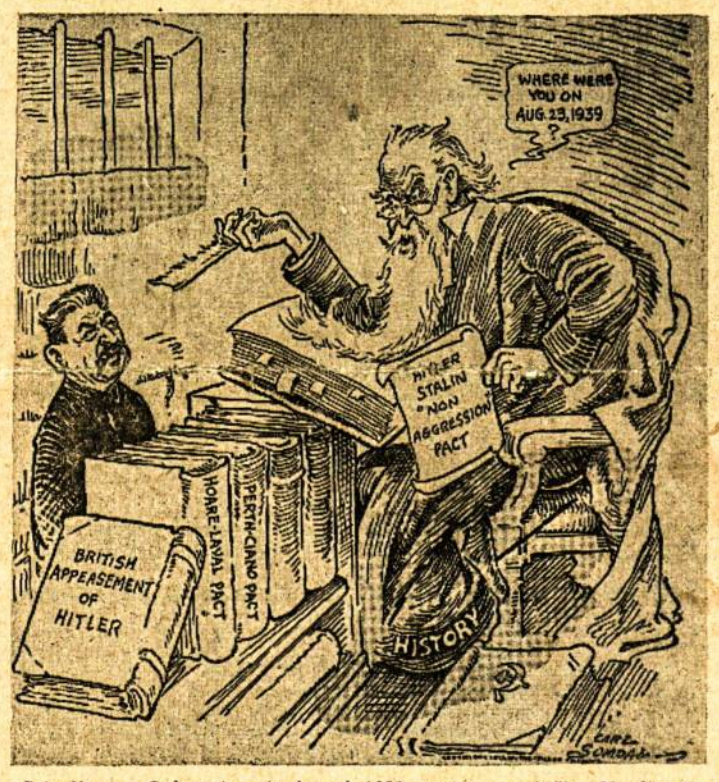

Istorija: — O kur tamsta buvai 1939 metų rugpiūčio 23 dieną? („Chicago Daily Tribune")

Vargstančioje tėvynėje

NAUJA K. BORUTOS APYSAKA

1945 m. pabaigoje Kaune išleista nauja nemaža Kazio Borutos apysaka „Baltaragio malūnas", spausdinta „Šviesos" spaustuvėje. Apysakos siužetas — vienas padavimas iš maždaug pobaudžiavinio laikotarpio.

Kaip šią knygą skaičiusieji pasakoja, tai bene būsiąs pats stipriausias K. Borutos kūrinys. Ji esanti parašyta labai patraukliai, gražiu stiliumi ir be jokios agitacinės politinės tendencijos.

Nauja laida esanti išleista ir Ievos Simonaitytės premijuotojo romano „Aukštųjų Šimonių likimas". Platoką šio romano įvertinimą parašė Antanas Miškinis „Komjaunimo Tiesoj". Tai vienintėlis to laikraščio numerio straipsnis, kuriame kalbama apie temą, neliečiant nei „tėvo bei mokytojo" ir neraginant visiems prisidėti prie pyliavų atlikimo.

P. CVIRKOS PAMOKSLAS RAŠYTOJAMS

„Literatūros ir Meno" žurnalo Nr. 1 Petras Cvirka Lietuvos rašytojams duoda nemaža „pipirų". Jis ragina rašytojus persiorientuoti ir nusikratyti nacionalistinio raugo. Cvirka rašo:

„Tačiau to tinkamo ir visais atžvilgiais šlovingo vaidmens, kuri mūsų tarybinė tikrovė skiria literatūrai, toji literatūra dar nėra pradėjusi vykdyti. Vietoj ėmęsi perauklėjimo darbo, didelė dalis pačių literatūros kadrų tebestovi iki šiolei nusikalstamai pavojingose pozicijose savo tautos ir savo respublikos atžvilgiu... Yra pas mus rašytojų, kurie mėgina balansuoti dviprasmiško neutralumo poezijose. Kai kurie jų rašo visiškai ignoruodami mūsų dienų lietuvišką tarybinę tikrovę, puosėlėja tariamąjį „didįjį", „grynąjį" meną arba, ieškodami prieglaudos nuo dabarties, nukrypsta į tolimosios praeities istorinę tematiką (Inčiūros drama „Margiris", Graičiūno poema „Živilė"). Jei tokiuose kūriniuose istorinė praeitis — lietuvių tautos išsivadavimo kova — būtų nušviečiama tarybinio patriotizmo dvasioje — būtų galima iš visos širdies sveikinti ir tokias istorines dramas. Bet visa bėda, kad dažnai pakliūva literatūrinė kontrabanda, kište kišama po „patikimųjų", tariamai antivokiškųjų temų skraiste vis ta pati nacionalistinė propaganda... Neregėti ir negirdėti šiandien baisių, niekšingų lietuviškai vokiškų buržuazinių banditų kruvinų darbų, apsimetant, kad tai „ne mūsų reikalas", nepasmerkti visų tų šlykščių ir didžiai žalingų mūsų tautai buržuazinių liekanų tai nėra, kaip kai kas mano, tik privatus jų reikalas".

Bet kokie komentarai prie šio Cvirkos straipsnio nereikalingi. Ir taip jau viskas per daug aišku.

LIUDO GIROS GATVĖ VILNIUJE

Kaip tarybiniai Lietuvos laikraščiai praneša, viena iš svarbiųjų senojo mūsų Vilniaus gatvių — Vilniaus gatvė — mirusiojo „nusipelniusio liaudies poeto ir raud. armijos pulkininko" Liudo Giros garbei šią vasarą pavadinta Liudo Giros gatve.

Pabėgėlių problema tarptautinėj plotmėj

(Atkelta iš 1 psl.)

pati savaime išnyksianti, nes jaunoji karta savęs dažnai jau emigrantais nebelaikydavo.

Apžvelgiant Nanseno Biuro veiklą, tenka joje pripažinti girtinų pastangų sušvelninti politinių emigrantų likimą. Bet, antra vertus, dėl tų pačių priežasčių, kurios privedė prie Tautų Sąjungos susilikvidavimo, taip pat Nanseno Biuras nepajėgė suteikti emigrantams efektyvinės paramos, bent platesniu mastu. Gal didžiausias laimėjimas buvo vad. Nanseno pasai. Savo rekomendacijose Biuras pakartotinai siūlė dvi radikalines priemones pabėgėlių problemai išspręsti: 1) emigraciją užjūrin ir 2) natūralizaciją. Visa kita tebuvo laikoma daugiau ar mažiau gelbstinčiais paliatyvais.

5. Nacionalsocialistams paėmus valdžią Vokietijoje, prasidėjo masinė emigracija. Pradžioje bėgo beveik išimtinai vieni žydai. Tarp kitų tautybių emigrantu buvo savaime ne taip jau didelis kairesniųjų pažiūrų žmonių skaičius. Tačiau vėliau emigrantų skaičius kaskart augo, ypač pradėjus vykdyti vokiškosios teritorialinės ekspansijos politiką.

Tautų Sąjunga susirūpino pabėgėliais dar 1933 metais. Tuo tikslu buvo sukurta specialinė „Aukštojo Komisaro" įstaiga. Jos funkcijos, apskritai paėmus, atitiko tas, kurias buvo pasiėmęs Nanseno Biuras, būtent, 1) tarptautinių konvencijų vykdymo priežiūra, 2) humanitarinės veiklos derinimas, 3) tolesnės emigracijos lengvinimas.

Keliose konferencijose buvo svarstyta pabėgėlių iš Vokietijos teisinė būklė. Jau pabėgėliams iš Saaro krašto buvo nusistatyta teikti pasus, turinčius tuos pat privalumus, kaip ir Nanseno pasai. Tuo reikalu pasirašytąjį susitarimą ratifikavo 17 valstybių. Visų kitų pabėgėlių iš Vokietijos teisinei padėčiai tvarkyti 1936 m. lietė liepos m. buvo pasirašytas „Arrangement provisoire". Šis susitarimas lietė tapatybės dokumentus, tvarkė judėjimo laisvę bei išvažiavimo, įvažiavimo ir tranzito vizų davimą, išreiškė tam tikrus dėsnius socialinės globos srityje ir t.t. 1938 m. vasario 10 d. buvo parengta kita konvencija, kuri dar smulkiau aptarė pabėgėlių būklę. Joje buvo numatytas emigrantų vaikų švietimas, suaugusių atbėgėlių profesinis paruošimas bei naujos profesijos įsigijimas ir t.t.

6. Susipažįstant su paskelbtais raportais bei kitokiais leidiniais susidaro įspūdis, kad žydų pabėgėliai stengėsi iš Europos išemigruoti. Jiems, kaip ir kitiems pabėgėliams, irgi reikėjo nugalėti visokias kliūtis, bet juos rėmė jų savaime turtingos ir įtakingos organizacijos. Ypač daug žydų įsileido Amerikos Jungtinės Valstybės, suteikdamos žydams emigracijos teisę išimtinomis kvotomis.

Pabėgėlių iš Vokietijos klausimus svarstė kelios konferencijos, Britų Gyana, Šiaurės Rodezija ir Dominikonų Respublika pasisiūlė įsileisti į savo teritorijas žydus ir kitokius pabėgėlius iš Vokietijos. Dominikonų Respublika sutiko priimti 100.000 žmonių, išimtinai žemės ūkio reikalams. Kitų valstybių atstovai konkretinių emigracijos planų nepateikė, nors platoniškų užuojautos pareiškimų buvo apstu. Iš raportų seka, kad į Dominikonų Respubliką išvyko keliolika šimtų pabėgėlių. Bet užėjo karas, todėl gausesnė emigracija į tą šalį negalėjo būti nukreipta.

7. Koks ispanų skaičius išvyko iš Ispanijos pilietinio karo pasėkoje, iš man šiuo tarpu prieinamų duomenų negalėjau tiksliai nustatyti. Skaičiai labai skiriasi. Vienur minima „kelios dešimtys tūkstančių", kitur — net 200.000. Iš pradžių jie beveik visi buvo susitelkę Prancūzijoje. Paskum prasidėjo masinis išvykimas į Meksiką, kur juos priglaudė kairioji to krašto vyriausybė.

Jokių ypatingų priemonių ispanų emigrantų naudai tarptautiniu mastu nebuvo imtasi.

8. Paskutiniojo pasaulinio karo išdavoje ir mes atsidūrėme politinių emigrantų padėtyje. Iš lietuvių tremtinių spaudos matyti, kad ji yra gerai orientuota, kaip vad. DP problema svarstoma tarptautinėje plotmėje. Todėl netenka speciališkai kartoti diskusijų, vykusių ir dar tebevykstančių UNO padalinių posėdžiuose. Jeigu neįvyks pasikeitimų, naujoji pabėgėlių reikalams organizacija, greičiausia, įsikurs Paryžiuje.

Kaip minėtose diskusijose laikosi Kremliaus ir jo satelitų delegatai, visiems gerai žinoma. Negalėdama pakęsti jokios laisvesnės minties, nesutinkančios su bolševizmo Koranu, sovietų valdžia niršta prieš visus tuos, kurie yra išvengę ištrėmimo į Sibiro taigas bei Kazachstano dykumas. Sovietų delegatai visose konferencijose ir visomis progomis primygtinai reikalauja, kad Maskvos valdžion patekusių valstybių piliečiai būtų prievarta grąžinti į „išlaisvintus" kraštus.

Ligšiolinėse konferencijose Maskva ir jos slaviškieji satelitai visada būdavo mažumoje. Susidarė du blokai: maskviškasis ir vakarietiškasis. Tuo tarpu kai sovietų blokas visais atvejais lieka vieningas, priešingoji pusė laikosi palaidžiau. Kai kuriais atvejais svarbūs nutarimai priimami tik 2 - 3 balsų dauguma.

Tačiau pagal dabartinę padėtį nėra pagrindo būkštauti, kad tarptautinėse organizacijose imtų viršų žvarbūs Rytų vėjai. Tačiau budėti reikėtų neatlaidžiai. Tiek mūsų diplomatinės atstovybės, tiek mūsų organizacijos turėtų ir toliau atsidėjusios sekti, kaip politinių emigrantų problema sprendžiama tarptautinėje plotmėje. Taip pat tektų pagal išgales patiems įsijungti į diskusijas pabėgėlių reikalais ir ypač informuoti atskiras delegacijas mus liečiančiais klausimais.

Kiek iš turimų duomenų matyti, tuo reikalu ligšiol jau daug padaryta. Bet tenka atsiminti, kad diskusijos dėl naujosios pabėgėlių reikalams organizacijos dar nėra baigtos. Todėl budėjimas dvigubai reikalingas. Tačiau ir kiekvienas atskiras tremtinys savo elgesiu gali prisidėti prie to, kad nesusilauktume nemalonių staigmenų. Visiems tektų brangint tas simpatijas, kuriomis laisvajame pasaulyje naudojasi mūsų byla. Politinio emigranto likimas dažniausia būna vargingas, bet galime didžiuotis tuo, jog nenusilenkėme smurtui ir neteisybei. Tuo pagrindu mes turime teisę ir savo kankinės tautos esame įpareigoti šauktis grynosios žmonių sąžinės ir reikalauti smurto pašalinimo. Tuo mes pateisinsime savo, kaip politinių emigrantų, buvimo faktą.

TRYS DIDIEJI NENUORAMOS

Kan. J. Tumas-Vaižgantas, K. Binkis ir J. A. Herbačiauskas

Apie deimančiukus, keturius vėjus ir dieviškąsias šypsenas

Prieš didelę audrą būna ilga giedra. Kaitri, slėgianti, varginanti. Neryžtingos sielos tos giedros paveiktos, ilsisi raminančio romantizmo pavėsyje, sapnuoja praeities sapnus, džiaugiasi išsipildžiusiomis Maironio pranašystėmis, gėrisi Putino lyrika, kalbasi su Krėvės Raganiais, gailisi Vienuolio Paskenduolės, gėrisi Naujalio, Banaičio, St. Šimkaus liaudies dainų kompozicijomis, vengia viso to, kas galėtų sudrumsti idiliškąjį romantizmo pavėsį ir poilsį tautai laisvę ir nepriklausomybę laimėjus.

Bet tarp tų poilsio mėgėjų, tarp daugelio rimtų valstybės vyrų, politikų, diplomatų, tarp daugelio subrendusių ir net pasenusių visuomenės veikėjų, tarp kelių literatūros korifejų, jau klasikais pripažintų, atsiranda trys amžini jaunuoliai, trys nenuoramos, trys dvasios be vietos, kurios amžinai kažkur skuba, kažko ieško, kažko siekia, judina ir skubina kitus, kada aplink taip ramu, taip gera, taip viskas aišku ir suprantama, kad tik ilsėkis ir svajok, miegok patenkintu laimingųjų miegu, nes juk ne tik tokios audros, bet ir vėjelio nė ženklo.

Visi jie trys amžinai jauni ir amžinai neramūs, bet visi jie trys taip pat amžinai skirtingi ir vienas kitam tikra priešginybė. Ramiam orui esant jie, lygaus neramumo vejami išplaukė visi trys vienoje valtyje, nors ir ne vieno tikslo siekdami, į ramiuosius mūsų lietuviškosios kultūros vandenis ir kiekvienas savaip pasireiškė.

Kazys Binkis, tas juodai degančių

Kazys Binkis
1893—1942

akių biržietis dairėsi po plačiuosius horizontus ir laukė vėjų, kurie sukeltų lietuviškųjų kultūrinių vandenų bangavimą, kurie švilptų pro besiilsinčių tautiečių ausis naujais rimais, naujais raginimais gyventi, ieškoti gyvenime vis naujo ir naujo, nesustoti vietoje, bet veržtis pirmyn, veržtis į „laisvių alėjas" ir kurti naujus — platesnius galimumus ateičiai.

Juozas - Albinas Herbačiauskas, poetiškų polėkių ir mistiškos aistros pagautas, ne vėjų troško, ne kultūrinių vandenų bangavimo, kuris pakutentų besustingstančią nuo ramumo mintį, bet audrų, kurios visus vandenis išjudintų iki pat dugno, kurios sukeltų tokias bangas, kurios nuplautų nuo žmonių veidų matomas kasdienines šypsenas, kad jų vietą užimtų kasdien nematomosios, bet tikrosios dieviškosios šypsenos, kurios parodo, jog žmogus yra tikrai panašus į savo Kūrėją, kad jis nėra smulkmeniškas, bet universalus ir tobulas, arba bent to universalumo ir tobulybės siekiąs. Taip, Herbačiauskui maža buvo vėjų, jam reikalingos buvo audros, jam reikalingas buvo didelis bangavimas, didelis žmogaus iš vidaus atsijauninimas, didžioji misterija.

Kan. Juozas Tumas - Vaižgantas ne per daugiausia dėmesio kreipė į vėjus ir bangavimus. Jei ramiame kultūrinių vandenų paviršiuje buvo kuriama, gerai. Jei buvo kuriama vėjams pučiant ir audroms siaučiant irgi gerai. Svarbiausia, kad būtų bet kas sukurta, kas turėtų savo vertę, būtų panašu į deimančiuką. Tumas Vaižgantas ne tiek žvalgėsi po kultūrinių vandenų paviršių, kiek žiūrėjo į gelmes, nes jis žinojo, kad ten visi deimančiukai turi nugrimsti, tik reikia juos iš ten mokėti ištraukti ir parodyti. Ir kiek tokių deimančiukų jis tarėsi surinkęs, ir kiek jų jis tikrų ir netikrų yra parodęs. Bet čia jau ne žvejo kaltė. Ypač tokio, kuris stengiasi kuo daugiausia deimantų surasti stengiasi kuo daugiausia lietuviškų vertybių parodyti, stengiasi lietuviškus nuopelnus kultūrai padidinti, bet jau jokiu būdu nepamažinti. Ypatybė, kurios reta surasti.

Gelbėkit Lietuvą

Baltutėlėmis lyg linų garbanomis pasipuošęs, vaikiškai raudonais veidais, visuomet skubąs, visuomet neramus, bet besišypsąs jo veidas vieną dieną apsiniaukė ir nuliūdo. Tai buvo toji diena, kai jam nebeleido kaip privat docentui skaityti Vytauto Didžiojo universitete lietuvių naujosios literatūros paskaitas. Jos buvo įdomios ir jaunuomenei labai naudingos, nors moksliškai paruoštos ir nebuvo. Bet gyvo jose tiek širdies ir jausmo lietuviškiems raštams, tiek meilės kiekvienam lietuviui bet ką Lietuvai ir jos kultūrai nuveikusiam, tiek tolerancijos visokių pažiūrų ir įsitikinimų lietuviams, tiek jose buvo iškelta lietuviškų kūrėjų deimančiukų, tiek idealizmo lietuviškiems reikalams, kad jokiu mokytumu jaunuomenei daugiau duoti buvo neįmanoma. Ir kai tos paskaitos buvo prieš Kanauninko valią nutrauktos, jo veide teliko vien liūdesys ir jokio įsižeidimo.

— Ką gi. Iki šiol galėjau duoti stipendijas aštuoniems gabesniems studentams. Dabar tegalėsiu duoti tik keturiems. Vytauto bažnyčia ne parapija ir daugiau keturių stipendijų iš jos pajamų jaunimui išspausti negaliu, — sužinojęs apie padarytą jam skriaudą pasakė Tumas - Vaižgantas ir nusigrįžo, kad bendrakalbis nepamatytų jo veido išraiškos.

Po to ilgai laukti nebereikėjo. Praėjo dveji metai ir amžinojo nenuoramos amžinojo lietuviškojo gėrio ir deimančiukų ieškotojo mes nebetekome. Tik išgirdome paskutinį priešmirtinį jo

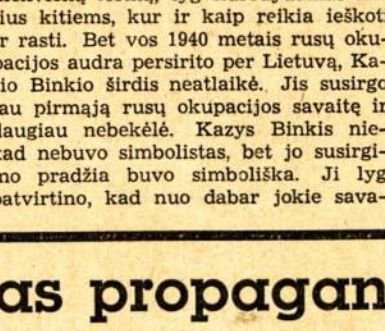

Kan. Juozas Tumas - Vaižgantas
1869—1933

šauksmą: „Gelbėkit Lietuvą". Išgirdome, nors jis ir nebuvo viešai skelbtas, nors jis ir norėta nuslėpti. Kokį sunkų akmenį vietoje deimanto Tumas Vaižgantas pamatė savo priešmirtinėse vizijose Lietuvos likime. Ir ar bebuvo mūsų galioje mus ištikusią vėliau karčią taurę aplenkti. Bet faktas lieka faktu, kad didžiausias optimistas savo paskutinėje gyvenimo akimirkoje mums paliko pesimistiškiausią perspėjimą, kurio prasmę mes pradėjome suprasti tik daugelį metų po jo mirties.

Širdis, audroje sudužusi

Keturi vėjai lietuvių literatūros gyvenime sukėlė lengvą bangavimą ir, paskatinę kūrėjus paieškoti naujų kelių nerėjo dar jų tėvui gyvam esant į lietuvių literatūros istoriją. Keturių vėjų tėvas Kazys Binkis pats vis lėlto nenurimo ir bangavo įvairiomis kryptimis inešdamas į lietuviškosios žolinės kūrybos įvairias sritis vis naujus žanrus, meistriškai apvaldydamas kiekvieną formą, lyg nurodydamas kelius kitiems, kur ir kaip reikia ieškoti ir rasti. Bet vos 1940 metais rusų okupacijos audra persirito per Lietuvą, Kazio Binkio širdis neatlaikė. Jis susirgo jau pirmąją rusų okupacijos savaitę ir daugiau nebekėlė. Kazys Binkis niekad nebuvo simbolistas, bet jo susirgimo pradžia buvo simboliška. Ji lyg patvirtino, kad nuo dabar jokie savarankiški ieškojimai lietuviui kūrėjui nebereikalingi, kad Maskvos jau viskas išrasta. Ir kazys Binkis daugiau nebekūrė. Kazys Binkis daugiau neberašė. Net po jam pakištu pasirašyti sveikinimu Stalinui nepasirašė.

1942 metų pavasarį jis dar gyveno Vyliūno alėjoj, kasdien keldavo iš lovos, apsirengdavo, net kaklaraištį pasirišdavo ir vėl guldavo ant kanapos, kadangi širdis vos laikėsi ir gyvybė buvo palaikoma vienomis injekcijomis. Bet taip apsirengęs ir gulėdamas jis priiminėjo rašytojus ir menininkus ir valandomis su jais juokavo.

— Kokia bus naujoji Europa? — klausdavo jo draugai.

— Sėdžiu ant balkono ir girdžiu nuolat kaukšinčius vokiečių okupantų žingsnius. Jie eina pro šalį ir manęs nemato, bet aš juos matau ir girdžiu apie ką jie kalba. Vis apie viena ir tą patį. Eina pro šalį storus pasturgalius atkišę ir vis vienas antram kartoja — Eier, Butter, Speck! Taigi naujoji Europa turėtų būti panaši į storu užpakaliu vokietį, kurio lūpos išteptos sviestu, vienoje rankoje kiaušinis, o kitoje lietuviškas kumpis. Bet aš tikiu, kad jos nebus.

Tačiau neteko Kaziui Binkiui savo tikėjimą pamatyti išsipildžius. Jis neužilgo po to mirė eidamas penkiasdešimtojo pavasario pasitikti. Nepasitiko, nes širdis audrų nebeatlaikė. O kai sukaks šimtasis Kazio Binkio pavasaris, kažin kokiomis širdimis jį pasitiks lietuviai ir Lietuva. Poetas tikėjo iki paskutinio atodūsio, kad Lietuva ir vėl išeis į laisvių alėją.

Išsipildys! Lietuva bus nepriklausoma

Jo buvo pilnos visos Kauno kavinės, pilni visi vieši disputai. Jis pareikšdavo originaliausias mintis, kartais žodines audras sukeliančias, bet jis darė didelės įtakos lietuvių kultūriniam gyvenimui, jį pagyvindamas, kaip erškėtrožė kad pagyvina pievos gėlių kukietą. Niekur nenurimstąs jis ir Lietuvoje nenurimo ir persikeldamas gyventi į Lenkiją prižadėjo grįžti, kai mūsų santykiai su lenkais bus normalūs ir kai dvasioje po kurios nors audros atgimsima. Audros mus ištikusios žadėjo pribūti nedelsdamas. Bet šį kartą audros pirmiau ištiko Lenkiją. Tokiomis sąlygomis Juozas - Albinas Herbačiauskas grįžti negalėjo. Tai būtų panašu, lyg jam būtų tekę grįžti nugalėtam. Ir jis pasiliko Varšuvoje.

1942 metais gyveno mažame kambarėlyje kažkurios Zlotova gatvės skersgatvyje. Gyveno kaip elgeta šaltyje ir alkanas, bet išdidus ir nepalaužtas.

— Aš jums sakau, kad Vokietija karą pralaimės taip, kad ji dar niekad jo nebuvo pralaimėjusi. Vokiečiai Stalingrado nepaims. (Tuomet jis dar tik buvo vokiečių pradėtas šturmuoti). Po karo mūsų regijone atsistatys nepriklausomos valstybės, kurios sudarys federaciją. Jų tarpe bus ir nepriklausoma Lietuva šalia nepriklausomos Lenkijos, Čekoslovakijos, Vengrijos, Rumunijos, Jugoslavijos ir Bulgarijos. Karas baigsis 1944 metais.

— Gal norėtum profesoriau grįžti Kaunan? Rašytojai nuoširdžiausiai kviečia.

— Ne! Negaliu. Jei čia kartais garsiai kavinėje pakalbu, tai dar iš geštapo galiu išsisukti, nes tokių kaip aš čia gana daug. Jei pakalbėsiu tą patį kur nors Kauno kavinėje, geštapas pirmą dieną mane sučiups, nes Kaune aš toks tebūsiu vienas.

Čia Herbačiauskas neįspėjo. Buvo ir Kaune, kurie kavinėse kalbėjo, tik žinoma ne taip garsiai, kaip jis. Neįspėjo jis nei karo galo, nes karas, kaip žinome, pasibaigė 1945. Bet už tat pats Juozas - Albinas Herbačiauskas žuvo 1944 metais ir tikėkime, kad jo pranašystės dėl Lietuvos ir jos kaimynų ateities vis dėlto išsipildys.

Liepsnos vėjo užgesintos

Ilsisi Kan. Juozas Tumas - Vaižgantas Kauno Katedros požemyje. Kazio Binkio kapas supiltas Kauno kapinėse. Juozo-Albino Herbačiausko palaikai nežinia kur rado paskutinę ramybės vietą. Visus juos Lietuvos kultūriniame gyvenime jungė kažkas bendro, kas juos vertė amžinai judėti, amžinai ieškoti ir, reikia manyti, amžinai kentėti. Nepamirškim, kad ne visi žmonės savo kančias viešai demonstruoja.

Juozas - Albinas Herbačiauskas
1876—1944

Šiandien jų nebėra mūsų tarpe ir ne tik nebėra, bet mes negalime aplankyti jų kapo užžiebti ant jo vėlinių žvakes. Tų žvakių liepsnos svetimų mums ir jiems vėjų užgesintos. Kažin, kada jos vėl ant jų kapo suliepsnos, kaip liepsnojo jie mūsų lietuviškam gyvenimui.

Henrikas Blazas

Net tikėjimas propagandos įrankis

GYVENIMAS NKVD VALDŽIOJE

W. C. BULITAS

Iš knygos „Susiartinimas su SSSR"
(Žiūr. Nr. 1 - 10)

Net ir Raudonoji Armija yra NKVD kontrolėje. Kiekviename viešbutyje, kiekviename fabrike ir kiekviename kolchoze, kiekvienoje mokslo draugijoje, kiekviename teatre yra NKVD agentų, kurie stengiasi išgirsti kritikos žodį. Kiekvienas komunistų partijos narys yra įpareigotas NKVD pranešti viską, kas galėtų dominti nepasotinamą jos įtarimą. Tūkstančiai nekomunistų verčiami NKVD tarnauti grąsinimais. Jos kalėjimuose ir stovyklose per 15 praėjusių metų, galimas daiktas, niekuomet nėra buvę mažiau kaip 10 milijonų vyrų ir moterų, dirbančių ir pusiau badaujančių, dažnai arktinėje šiaurėje, kur mirties jie sulaukia vidutiniškai per 6 metus. (1913 m., caro laikais, ten buvo 32.757 nuteistieji, iš kurių tik 5.000 buvo politiniai nusikaltėliai).

Užsienių ambasadoriai nemažiau kaip sovietų komisarai ir generolai yra NKVD sekami. NKVD net išdrįso įtaisyti diktafoną tarp ambasadoriaus Davies lovos ir rašomojo stalo, prie kurio sėdėdamas jis diktavo konfidencialias telegramas. Visi ambasadoriai sekami dieną ir naktį keturių NKVD agentų, ir visi, kurie drįsta kalbėtis su užsieniečiais, tuoj pat įpareigojami prisistatyti. Vladivostoke NKVD laiko nukreipusi prožektoriaus šviesą į Amerikos konsulo rezidenciją, o baltas veidas dieną ir naktį iš kitos gatvės pusės lango seka, kas galėtų išdrįsti įkelti kojų į tą mažą diplomatinį ghetto. Niekas nedrįsta, neskaitant merginų iš baleto ir keleto NKVD agentų, paskirtų palaikyti kontaktą su diplomatiniu korpusu. Visi rusai žino, kad „nesveika" per dažnai kalbėtis su užsieniečiais. NKVD pasisekė įbauginti pagrindines rusų gyvenimo emocijas, ir kur tik jos ausys ar ranka gali pasiekti už Sovietų Sąjungos sienų, ten irgi įsiviešpatauja baimė.

Baimės baimė ir atlyginimo viltis yra emocijos, kurias vartoja cirko treneris, mokydamas triukų gyvulius. NKVD baimė ir viltis pasiekti aukštesnį valstybinį postą, tampant paklusniu komunistų partijos nariu, yra emocijos, kurias Stalinas naudoja žmonėms pavergti savo valiai. Mokslo ir meno srityje gabiam žmogui yra įmanoma pasiekti aukštesnę poziciją ir nesant partijos nariu, jeigu tik jis garbins diktatūrą ir paklus NKVD. Bet visose kitose srityse priklausomybė partijai labai padidina avansavimo šansus, ir niekas negali patekti į vadovaujantį ūkinį ar politinį postą, jeigu jis nėra komunistų partijos narys. Sovietų Sąjungoje, žinoma, yra tik viena partija, nes visos kitos buvo „likviduotos".

Stalinas vadovaujasi formule, nustatyta Lenino 1901 m., kad komunistų partija neturi būti politinė partija, kaip kad mes suprantame, bet „militarinė organizacija". „Partija turi vesti proletariatą į ofenzyvą ir vadovauti atsitraukimui, jei aplinkybės to reikalauja". Kitu atveju Leninas partijos „militarinę organizaciją" taip apibūdina: „Trys ar keturi tūkstančiai vadų — mūsų partijos generolai. Toliau 30 iki 40 tūkstančių žemesnių vadų — tai sudaro mūsų partijos karininkų korpusą. Dar toliau 100 iki 150 tūkstančių vadovaujančio elemento — tai būtų, taip sakant, mūsų partijos puskarininkiai". Likusieji partijos nariai, kurių šiandien priskaitoma apie 6 milijonus, klusniai vykdo jų įsakymus.

Demokratiškoje valstybėje politinės partijos lyderis turi skaitytis su savo rinkėjų nuomone, jei ne, jie pereina į kitą partiją. Sovietų Sąjungoje komunistų partijos nariai neturi tokio pasirinkimo, nes nėra kitų partijų. „Rinkimus" sudaro tik balsavimas už vienintelį sąrašą, sudarytą diktatoriaus. Tai vyriausybės organizuota demonstracija. Hitleris savo vienos partijos valstybę įkūrė pagal Sovietų modelį.

Kol diktatorius turi savo kontrolėje ir komunistų partiją ir NKVD, jis negali būti nuverstas, išskyrus kariuomenės revoliucijos atvejį. Stalinas maršalo poste yra vyriausias kariuomenės vadas. Šalia fakto, kad armijos karininkai priklauso sovietiškajai aristokratijai ir dėl to neturi didelio fizinio pagrindo skųstis, visi, įskaitant net generolus, NKVD sekami taip atydžiai, kad už mažiausią diktatoriaus kritiką gali amžiams nutilti.

KOVA SU RELIGIJA

Net savo 1939 m. sienose sovietai savo dispozicijoj turėjo daugiau užgrūdintų vyrų, negu kuri kita demokratiška valstybė. Dar daugiau, tie jauni vyrai sufanatizuoti ir išmokyti tikėti daugeliu fantastiškų melų apie kitus nekomunistinius kraštus. Jų auklėjimas, knygos, radio ir kino filmos taip rūpestingai cenzūruojamos, kad jie minta tik komunizmui ir diktatoriui palankia propaganda. To pasėkoje į Rusijos jaunimo galvas yra prikimšta masė juokingų klaidinančių informacijų. Be to, sovietinė valdžia nepaprastai padidino moralinį savo pavaldinių analfabetiškumą. Mokančių skaityti ir rašyti yra daugiau negu caro laikais, bet už tat mažiau yra tokių, kurie gali atskirti, kas teisinga ir klaidinga. Jie yra nuteikti tikėti, kad tikslas pateisina priemones, kad religija yra senų bobų plepalai, kuriais tikėti netinka jaunam komsomolcui. Pirmasis šūkis, kuriuo vadovaudamasi sovietų valdžia pradėjo pulti religiją 1917 m., buvo: „Religija yra tautos opiumas". Nuo to laiko žiaurūs bažnyčios persekiojimai nuolat keitėsi su reliatyvios tolerancijos perijodais, kai dėl sukelto užsienyje pasipiktinimo pasidarydavo nepatogu arba kai kiti užsienių politikos motyvai reikalavo tokios tolerancijos. Bet 1940 m. Rusijoje ortodoksų kunigų buvo 90% mažiau negu 1917 m., o iš 46.475 ortodoksų bažnyčių 1917 m pasiliko tik 4.225. Daugelyje rečiau apgyventų sričių jaunimas iš viso nėra matęs bažnyčios.

Net ir tariamos tolerancijos laikotarpiais sovietinė vyriausybė stengėsi kuo nors prisidėti prie antireliginės propagandos. Stalinas niekuomet nesivaržė viešai pareikšti savo pažiūras. „Partija religijos atžvilgiu negali būti neutrali", pareiškė jis 1927 m. Amerikos darbininkų delegacijai. „Ji veda antireliginę propagandą prieš visas religijas. Ar mes nenumalšinome kunigijos? Taip, mes tai padarėme. Blogiausia, kad mes jos visiškai nelikvidavome. Antireliginė propaganda yra priemonė, kuria reakcijonieriška dvasininkija turi būti visiškai likviduota".

Tačiau antireliginės propagandos neužtekė. 1929 m. ir pakartotinai 1937 m buvo įvykdytos masinės egzekucijos: kunigai buvo suiminėjami, ištremiami ir žudomi. 1939 m. dvasininkijos dvasia jau buvo palaužta. Nedaug liko gyvų kunigų, kurie būtų išdrįsę nenusilenkti Stalinui.

Tačiau, kai Hitleris 1941 m. užpuolė Sovietų Sąjungą, Stalinui reikėjo religijos pagalbos lygiai tiek pat, kiek patriotizmo pagalbos iš ūkininkų išspausti paskutinei pasiaukojimo kibirkščiai kare su Vokietija. Atsidėkodamas už Sergiejaus, Maskvos Metropolito, viešai pareikštą pritarimą ir paramą Stalinui, kaip vyriausiam karo vadui, Stalinas leido jį išrinkti patriarchu ir kartais suteikdavo jam audiencijas. Sekančią dieną šis patriarchas atliko savo pirmąjį tarptautanį politinį uždavinį, kuris buvo — viešai pareikalauti sovietų sąjungininkus antrojo fronto Europoje.

Buvo sudarytas valstybinis Komitetas Ortodoksų Bažnyčios reikalams diriguoti t.y. 75 m. amžiaus Patriarcho veiklai. Tokiu būdu Bažnyčią nuvertinęs iki vyriausybės agentūros padėties, Stalinas iš jos nukalė reikalingą įrankį. Naujų dvasininkų paruošimas, iki tol draustas, buvo vėl leistas. Ortodoksų Teologijos Institutas vėl buvo įsteigtas.

Buvo praėję dienos, kai komunistai Maskvos sienas klijavo plakatais su šūkiu: „Religija yra tautos opiumas".

Kas laimėjo — Bažnyčia ar komunistų partija? Stalinas kontroliuoja Bažnyčią ir naudoja ją, kaip vidaus ir užsienio politikos įrankį. Bet nors politiniai vadai ją kompromituoja, ji turi mažą kadrą nesusitepusių kunigų, kurių tikėjimas išvedė juos laimingai per visas kančias ir persekiojimus. Jie skiepija tėviško Dievo ir broliško žmogaus doktriną, broliškumą visų žmonių visur. Ir kai rusai Velykų rytą susitinka, jie sveikinasi žodžiais „Kristus kėlėsi". Tarp šio mokslo ir Stalino klasių ir tarptautinės kovos niekuomet nebus kompromiso.

Bažnyčia Rusijoje yra silpna, Ji yra Stalino rankose. Jis vėl gali pradėti ją persekioti, kai tik jam patiks. Bet Dievo žodis yra galingas, ir religija ras kelią pergyventi visus diktatorius ir persekiojimus. Ilgame laiko bėgyje — jeigu tik lemta žmogaus rasei ilgai išsilaikyti — NKVD vartai neatsispirs prieš ją.

Vokiečiai besitraukdami iš Kauno sušaudė 1. 800 politinių kalinių

1944 m. LIEPOS MĖN. DIENOS KAUNO SUNK. DARBŲ KALĖJIME

Stasys J., nacių okupacijos metu, iškalėjo Kauno sunk. darbų kalėjime šešis su puse mėnesio. Ir tik už tai, kad buvo sugautas besislapstąs nuo kariuomenės. Jis papasakojo keletą nuotrupų iš paskutinių Kauno kalėjimo dienų.

Tikrasis Kauno kalėjimo siaubas buvo geštapas, kuris su kaliniais elgėsi pagal savo nuožiūrą. Neretai dar teismo nenubaustą politinį kalinį šūviu į pakaušį likviduodavo. Buvo atsitikimų, kad panašiai nužudytus teismas išteisindavo, bet kas iš to. Artimieji kalėjimo raštinėj išgirsta, jog vėlu, jis sušaudytas. Panašių atsitikimų būta ne vieno.

Pavieniu asmenis dažniausiai likviduodavo kalėjimo rūsyje. Tam tikslui stovėjo pastatytos kartuvės, keli atvaryti kaliniai, nuėmę lavonus, sugrūsdavo į paskubom sukaltas dėžes ir dengtu sunkvežimiu išveždavo. Tik didesnėmis grupėmis miriop pasmerktus politinius kalinius gabeno į VI fortą. Anksti rytą, dar prieš kavos išdavimą, juos surištomis rankomis suguldydavo kniūbščius sunkvežimyje, ant viršaus užmesdavo suolą ir susėsdavo automatiniais šautuvais apsiginklavę geštapininkai. Bet kuriam pajudėjusiam ar rėkiančiam smeigdavo durtuvu arba muštdavo šautuvo buože į galvą. Nužudytųjų lavonus sudegindavo.

Stasys J. tvirtina, kad nors kas mėnesį ir likviduodavo per 300 kalinių, bet mirtininkų kamera visad buvo prigrūsta nelaimingųjų, laukiančių baisaus likimo. Kai kurie mirtininkų kameroje išlaukė net iki trijų mėnesių. Kokios tai sunkios, paskutinius nervus tampančios dienos. Kiekvieni besiartiną žingsniai, raktų žvangėjimas, vis priminė, kad jau. Jau, gal būt, mano eilė. Ne vienas, panašių nervų sukrėtimo neišlaikęs, išėjo iš proto.

Tuo laiku mirtininkų kameroj laukė bausmės įvykdymo broliai Gabrėnai su devyniais bendradarbiais. Tai garsioji maisto kortelių padirbinėjimų byla, plačiai nuskambėjusi ne tik Lietuvoje, bet ir Vokietijoje. Šie vyrai, nelegaliai spausdindami maisto korteles, naciams padarė, berods, apie 36 mil. RM nuostolių.

Iš kalėjimo jie bėgo net tris kartus. Nors bėgimai buvo apgalvoti ir paremiami laisvėje esančių draugų, bet nepavyko. Po to, abu brolius Leoną ir Kazį Gabrėnus, šūviu į pakaušį likvidavo kalėjimo rūsyje.

Pirmomis liepos mėnesio dienomis iš Vilniaus ir kitų aplinkinių kalėjimų evakuotus kalinius sugrūdo Kauno kalėjiman. Frontui artėjant, visą kalėjimo administraciją bei apsaugą pakeitė rudmarškiniai ir geštapininkai. Prasidėjo masiniai šaudymai. Bet kuriuo dienos metu pro susirinkusių gatvėje artimųjų minią burzgė kaliniais perkrautos mašinos ir tuščios grįžo paimti naujų. Sklido gandas, jog kalinius evakuoja, bet, iš tikrųjų juos vežė sušaudyti. Ypač buvo karšta liepos 6 d. Per keletą dienų geštapas iš Kauno kalėjimo sušaudė 1.800 politinių kalinių. Ir tik 400 - 500 likusių kalinių suvarė į baidoką ir iš žiemos uosto, berods, liepos 11 d. išvežė Vokietijos link.

Č. Spirauskas

GEN. ANDERSO VADOVAUJAMAS LENKŲ KORPAS PALEIDŽIAMAS

Lenkų gen. Andersas spaudos atstovams Romoje pareiškė, jog spalio mėn. paskutinėmis dienomis lenkų antrasis korpas su kitais lenkų kariuomenės vienetais iš Italijos perkeliamas į Angliją ir tuo būdu automatiškai paleidžiamas. Jo vyrai niekad nenustosią vilties, kad Lenkija vėl būsianti laisva. Dar gen. Andersas pastebėjo, jog 15% į Angliją vykstančių lenkų pasidavę propagandos spaudimui ir sutinką grįžti Lenkijon. (AP)

PRAHOJE ŠAUKIAMAS PASAULINIS STUDENTŲ KONGRESAS

Demokratinio jaunimo pasaulinė sąjunga Paryžiuje praneša, kad 1947 metų vasarą Čekoslovakijos sostinėje Prahoje, šaukiamas pasaulinis jaunimo kongresas, kuriame kviečiama dalyvauti 200.000 studentų iš 64 valstybių. Visoms sąjungai priklausančioms organizacijoms pakvietimai jau išsiųsti. Kongresas ir jaunimo iškilmės Prahoje truks ištisas keturias savaites. (AP).

KARTAIS IR KOMUNISTINĖ SPAUDA TIESĄ RAŠO

Londono komunistinis laikraštis „Daily Worker" ironizuodamas amerikiečių sargybinius Nürnbergo kalėjime rašo: „Jei Goeringą būtų saugojęs rusas sargybinis, jis tikrai nebūtų turėjęs progos priimti nuodus". (AP).

Baltasis kryžius ir raudonoji žvaigždė

Aplinkybės, kuriomis Šveicarija atnaujino santykius su Sovietų Sąjunga

TREMTINIŲ ŽINIŲ BENDRADARBIO ŠVEICARIJOJE

Po 28 metų pertraukos pereitą vasarą tarp Šveicarijos ir Sovietų Rusijos buvo atnaujinti diplomatiniai santykiai. Šveicarija buvo viena iš nedaugelio Europos valstybių, kuri per ištisą ketvirtį šimtmečio neturėjo su Maskva diplomatinių ryšių. Šiandien tokių valstybių beliko dvi: Ispanija ir Portugalija.

Šveicarijos santykiai su sovietais nutrūko bolševikinio perversmo pradžioje. Kaip ir iš kitų valstybių piliečių, taip lygiu būdu ir iš Šveicarijos piliečių bolševikai atėmė visą turtą ir atsisakė grąžinti paskolas, užtrauktas Šveicarijoje. Tuo būdu Šveicarijai buvo padaryta keli milijardai frankų nuostolių. Tūkstančiai jos piliečių, gelbėdami gyvybę, turėjo pasibaisėtinomis aplinkybėmis bėgti iš Rusijos. Šveicarijos pasiuntinybė Petrapilyje buvo bolševikuojančios minios apiplėšta ir vienas jos valdininkas nužudytas.

Tačiau dar labiau visuomenę suerzino sovietų atstovo Berne, latvio Berzinio, elgesys. Buvo aiškiai nustatyta, kad jis 1918 m. lapkričio mėn. kurstė šveicariečių darbininkus paskelbti politiniais sumetimais visuotinį streiką. Šveicariečiams išseko kantrybė. Sovietiškasis diplomatas buvo iš Šveicarijos išsiųstas, o šveicariečių diplomatinė misija buvo iš Rusijos atšaukta. Nuo to laiko tarp Berno ir Maskvos jau nebebuvo diplomatinių santykių.

Dar labiau padėtis įsitempė, kai 1923 m. gegužės mėn. vienas iš Rusijos kilęs šveicaras (Conradi) Lausanne mieste nušovė sovietų delegatą Vorovskį. Teismo posėdžiai pavirto bolševikinio smurto ir Čekos žiaurumų teismu. Conradi aiškinosi, jog jis atkeršinęs už visos jo šeimos išžudymą Rusijoje. Conradi buvo išteisintas. Tų laikų užsienių reikalų komisaras Čičerinas apkaltino šveicarų vyriausybę „nusikaltimo rėmimu". Į šią įžulią notą Bernas iš viso jau nebereagavo. Įtūžusi Maskva paskelbė Šveicarijai ekonominį boikotą.

Bolševikinis Kremlius Šveicarijoje nebuvo populiarus. Demokratinių tradicijų, tolerancijos ir humanizmo dvasioje išaugęs šveicaras negalėjo pakęsti Rusijos diktatūrinio režimo, aziatiško brutalumo ir akiplėšiško rausimosi darbo, kurį trečiasis internacionalas varė per savo agentus visame pasaulyje. Šioms humanizmo idėjoms gal tinkamiausiai atstovavo Giuseppe Motta, kuris beveik du dešimtmečius vadovavo Šveicarijos užsienių politikai. Kiekviena proga jis drąsiai keldavo balsą prieš Kremliaus pavojų ir iš ten besisunkiančius nuodus. Nesidangstydamas „diplomatinėmis" frazėmis, jis atidengdavo apgaulingą Maskvos politiką. Motta buvo vienas iš negausingų didžiųjų valstybės vyrų, kurie 1934 m. Ženevoje iš tarptautinės tribūnos pasisakė prieš Sovietų Rusijos priėmimą į Tautų Sąjungą. Jo kalba gali būti laikoma politinio numatymo šedevru. Po 5 metų, 1939 m. pabaigoje, tą pačią Sovietų Rusiją teko mesti iš Tautų Sąjungos, nes ji buvo užpuolusi Suomiją. Becko „realistinės" politikos pasėkoje Lenkija jau anksčiau buvo pati pasitraukusi iš Tautų Sąjungos, todėl Maskvos durklo smūgis Lenkijai į nugarą nė nebuvo iškeltas tarptautinėje arenoje. Beje, suomių karžygiškas gynimasis 1939 - 40 metų žiemos kare prieš dešimteriopai gausesnes armijas buvo visoje Šveicarijoje sukėlęs nepaprastą entuziazmą ir užuojautą. Trumpu laiku buvo surinkta milijonai frankų ir pasiųsta Suomijon. Lygiu būdu Molotovo - Ribbentropo paktas ir, pasak Stalino telegramos Hitleriui, „krauju aplaistytas draugingumas" negalėjo sukelti simpatijų Maskvai.

Tačau nacionalsocialistinės Vokietijos vadovybės akla politika pasiekė to, ko negalėjo nė svajoti pasiekti nors ir klastingiausia Maskvos propaganda. Kartu su Raudonosios armijos pasisekimais augo skaičius tų žmonių, kurie ėmė laukti „šviesos iš Rytų". Šveicarijoje įsikūrė savotiškų tikslų organizacija: „Draugija normaliems santykiams skatinti ir kultyvuoti tarp Šveicarijos ir Sovietų Sąjungos". Ši 1944 m. kovo mėn. paskelbė peticiją, kuria reikalaujama „neatidėliojant" užmegzti diplomatinius santykius su sovietais. Be atvirų bolševikų ir salioninių komunistų, peticiją pasirašė keli pastoriai, vienas garsus teologijos profesorius ir dar keliolika iliuzionistų. Tai buvo išdava „Rytų vėjo", kuris ėmė pūsti kone visoje Vakarų Europoje.

Vyriausybė visame šitame poleminiame įkarštyje laikėsi santūriai. Jau anksčiau federalinėje taryboje (taip vadinasi Šveicarijos ministerių kabinetas) brendo mintis, jog reikią peržiūrėti Šveicarijos laikyseną Sovietų Rusijos atžvilgiu. Tuo metu, kai Maskva dėl savo draugingumo su Berlynu jautėsi vieniša, ji irgi nevengė kontaktų. To pasėkoje 1941 m. vasario 21 d. Maskvoje buvo pasirašyta prekybos sutartis. Buvo numatyta, kad iš abiejų pusių metinė prekybos apyvarta pasieks po 100 milijonų frankų. Taip pat buvo tikėtasi, kad per bizni bus prieita ir prie diplomatinių pašnekėsių. Tačiau vokiečių - rusų karas 1941 m. vasarą visas šias viltis sužlugdė. Šveicarijos - Rusijos santykiuose vėl atsirado vakuumas.

Padėtis pakitėjo, kai karo laimė ėmė šypsotis Maskvai. Tada į paviršių išplaukė jau minėtoji draugija, jomarko šūkiais pasiryžusi normalizuoti santykius su sovietais, atsirado konjunktūrinių politikierių, kurie didžiavosi savo nepaprastais sugebėjimais numatyti — praeitį! Vyriausybei daryta smarkus spaudimas. Pagaliau ji jo neišlaikė ir padarė stambią taktinę klaidą. Tuo metu, kai Maskva svaigo nuo laimėjimų, būtent, 1944 metų rudenį, Berno vyriausybė pasiūlė Maskvai užmegzti diplomatinius santykius. Molotovo diplomatija betgi pademonstravo savo jėgą ir stačiokiškai apkaltino Šveicarijos vyriausybę „profašistiškumu". Girdi, kol vyriausybė nepakeisianti savo nedraugingos laikysenos sovietų atžvilgiu, tol negalėsią būti diplomat. santykių.

Kaip ten bebūtų Šveicarijos užsienių reikalų ministeriui buvo suduotas smūgis. Tiktai tokioje valstybėje, kaip Sovietų Rusija, tas pats Molotovas galėjo dėti parašą ir po sutartimi su Ribbentropu, ir po sutartimi su Edenu... Normalinėje valstybėje tokie reiškiniai nėra įmanomi. Bet Maskva išvertė iš kėdės Šveicarijos užsienių politikos vadovą Pilet - Golaz, kuris, beje, priklausė tai pačiai „realistų" kategorijai, kurių nestinga ir „didelių" politikų eilėse. Pilet - Golaz 1944 m. lapkričio mėn. padavė atsistatydinimo pareiškimą. Nors vyriausybei artimas organas „Bund" tuo pat metu rašė, kad „Šveicarija neleis savęs traktuoti, kaip yra traktuojamos nugalėtos Balkanų valstybės", bet Kremlius vis dėlto savo pasiekė.

Šveicarijos užsienių politikos vadovu buvo išrinktas Neuchatelio universiteto teisės profesorius Petitpierre, savaime dar jaunas vyras, politinėje arenoje žengiąs pirmuosius žingsnius. Visuomenė smalsiai sekė jo debiutą. Šveicarijos tarptautinė padėtis pasidarė gana nepalanki. Tradicinis šveicarų neutralumas nelaimėjo jai simpatijų nei ašies, nei Vakarų demokratijų, nei pagaliau Maskvos akyse. Bernas pasijuto izoliuotas.

Betgi naujasis užsienių reikalų ministeris parodė didelių sugebėjimų išmanevruoti Helvetų laivą tarp gausių povandeninų uolų. Byloje su Sov. Rusija, jam, tiesa, nusišypsojo ir laimė. Mat, dabar Maskva pasijuto izoliuota. Ji ėmė branginti bet kurią progą įkelti koją ten, kur anksčiau jai buvo užsklęstos durys. Ta aplinkybė neabejojamai p. Petitpierre padėjo nugalėti Maskvos pasipūtimą.

Kalba tarp Berno ir Maskvos prasidėjo 1945 m. vasarą, kai Kremlius priėmė šveicarų pasiūlymą atsiųsti Šveicarijon karinę misiją, kuri atsiimtų internuotuosius karius ir pabėgėlius. Tuo reikalu vykusių derybų metu, be abejojimo, buvo aptarti ir politiniai klausimai. Taip buvo atnaujinti prieš keliolika metų nutrūkę kontaktai. Kremliaus diplomatija šį kartą jau neberūstavo dėl Šveicarijos „profašistiškumo". Priešingai, Maskva ėmė nerimastauti dėl savo tarptautinio prestižo. Bet ir pačioje Šveicarijoje „Rytų vėjai" jau mažiau bepajėgė sukti įvairių iliuzionistų malūnus. Tarp kita, tūkstančiai šveicarų, grįžę iš raudonosios armijos užimtų kraštų, galėjo papasakoti, kokie „kultūrtregeriai" žygiuoja iš Rytų...

Š.m. kovo mėn., visuomenei visiškai netikėtai, buvo paskelbtas komunikatas, kuriuo buvo pranešta, kad tarp Šveicarijos konfederacijos ir Sovietų Sąjungos atnaujinami diplomatiniai santykiai. Tai buvo nemaža staigmena. Taip po 28 metų pertraukos vėl prasidėjo diplomatinis santykiavimas tarp seniausios pasaulyje demokratijos ir seniausios Europoje diktatūros. Dar praėjo keli mėnesiai, kol Maskva ir Bernas pasikeitė diplomatais. Šveicarija pasiuntė kaipo savo atstovą pulk. Flückigerį, kuris pasižymėjo diplomatiniais gaoumais per derybas su jau minėtąja sovietų karine misija. Sovietams Šveicarijos sostinėje nuo rugsėjo mėn. atstovauja kažkoks Kuliasenkovas.

Šveicarija yra pirmas savarankiškas jo postas. Savo karjera Romoje jis, turėtų, per daug negailėtų girtis. Mat, kai raudonoji armija 1941 metais okupavo Lietuvą, Kuliasenkovas tarnavo sovietų ambasadoje Romoje. Šiam jaunam diplomatui Kremlius pavedė — perimti okupuotosios Lietuvos diplomatinę atstovybę Romoje. Bet tuometinis Lietuvos įgaliotas ministeris p. S. Lozoraitis jį iš mūsų pasiuntinybės be ceremonijų — išmetė... Vis tik, matomai, tatai nekliudė sovietų diplomatui padaryti karjerą...

Kokios yra Šveicarijos diplomatinių santykių su Sovietų Rusija perspektyvos? Norint atsakyti į panašų klausimą, tektų imtis pranašo vaidmens. Užbaigsime savo apžvalgą citata iš Berno laikraščio „Bund", kuris dažnai pasako tai, ką nutyli oficialieji žmonės. Dar 1944 m. sausio mėn. to laikraščio vyriausias redaktorius rašė: „Mes nesusidarome apie Rusiją jokių iliuzijų. Nepaisant kominterno uždarymo, nežiūrint nacionalinio rusiškumo pabrėžimo, bolševikiniai revoliuciniai pasaulio užviešpatavimo planai nėra palaidoti; jie įgauna naują pavidalą. Tatai mus verčia nuolat budėti. Tačiau esame tikri, jog šveicarų tauta turi pakankamai sveikų jėgų atsispirti prieš užsikrėtimą. Mes visuomet turime atsiminti, kad sovietų pasaulis yra kitoniškas, nekaip mūsiškasis. Tatai padės mums atsiriboti nuo svetimybių ir pagelbės užmegzti pakenčiamus santykius.

* * *

MILŽINIŠKI JAV GINKLŲ KIEKIAI SĄJUNGININKAMS

Jau galutinai suvesti Amerikos pristatymai sąjungininkams pagal tiekimo ir paskolos įstatymą paskutinio karo metu. Viso JAV savo sąjungininkams yra pristačiusi karo metu iki pat Japonijos kapituliavimo: 44.810 lėktuvų, 33.349 tankus, 916.138 autovežimius, o taip pat daug šaunamųjų ginklų ir municijos. Daugiausia lėktuvų yra gavusi Sovietų Sąjunga — 14.505 dvimotorinių, vienmotorinių bombonešių, naikintuvų ir transporto lėktuvų. Didžioji Britanija gavo 10.659 lėktuvus, kurių tarpe 851 keturmotorinius bombonešius. Kinija gavo 1168 lėtuvus, Indija—4364, Australija — 2741, Egiptas — 3493, Pietų Afrika — 1266, Kanada — 2070 ir Pietų Amerika — 2131.

Tankų daugiausia gavo D. Britanija — 12.755, Rusija — 7537. (AP).

Mes norėjome grįžti Lietuvon

Ištraukos iš A. V. dienoraščio

(Tęsinys iš 9 - 10 n-rio)

Vienas vokietis apsivilkęs daug marškinių.

— Kam, tau seni, tiek daug reikia! Nusivilk! — rėkia visa gerkle rusas.

— Kitas pasitinka mane tarpdury.

— Kas tu.

— Lietuvis.

— Tai brolis, — jis apsikabina ir pabučiuoja.

Čia to išgirsi, ko nesitikėjai.

Atėjo lenkų policija. Tik pamatė rusas sargybinis, kad sukeiks, nusiėmė automatą, kad vijo lauk lenkus. Baisiai jų nekenčia.

Kitą rytą ateina lenkų policininkai, užsidėję šautuvus. Mes žinome, kad jie neužtaisyti. Išeiname visi, atsiraitę rankoves ir padarę rūsčias minas.

Nieko nesakę nuėjo.

Pro šalį varomi vokiečių belaisviai. Lėktuvai skraido bombarduoti Dancigo.

*

Įvažiuojame į Pelpliną ir sukinėjamės visokiais aplinkiniais keliais, nes tiltai susprogdinti. Matome iškabą: „Sovietų piliečių surinkimo punktas". Apsimetėme nepastebį ir drožiame pro šalį. Gal pavyks pasprukti! Bet vienas rusas jau mums moja grįžti. Reikėjo apsikaišyti lenkiškomis vėliavomis, būtų praleidę.

Atbėga būrys rusų ir varo mus atgal.

— Dar Dancigas nepaimtas. Pirma pakariaukite, o paskui galėsite grįžti į Lietuvą.

Viską reiks palikti. Vyrai 17—48 metų eis kariuomenėn, o kiti bus vežami tėvynėn traukiniais.

Netenkame paskutinio užsilikusio dviračio. Vežimus reikia iškrauti ir daiktus sunešti į paskirtus kambarius.

Senius, moteris ir vaikus atskyrė, vyrus nuvedė į kambarius, laikinas kareivines. Prasidėjo tardymai.

Tardymas visai trumpas. Pro praviras duris girdėjosi, kaip tardė buvusius rusų belaisvius:

— Ko, mat, amt, svoločiau, pasidavei vokiečiams?

Lietuviams čia buvo lengviau.

*

Sekantį rytą po pusryčių randame savo daiktus išvartytus. Mano maišelis perpiautas, tik nieko nepaimta. Prie progos dar kartą nueiname pas savišius. Atsisveikindamos moterys verkia. Linkime vieni kitiems laimės. Jie galės pasiimti tik po 40 kilogramų, o kitką reikia palikti.

— Ar pateks jie Lietuvon? — liūdnai apeliuoju.

Mus pristato kūrenti „vonią". Lauke pastatytas milžiniškas katilas, pakabintas ant dviejų stulpelių, kaip teko matyti filmose iš žmogėdrų gyvenimo. Trūksta, kad mes, susikabinę rankomis, rateliu aplink tą katilą šoktume, atrodytų, jog verdame žmogieną.

Nors dar komisijos nebuvo, visi kerpasi plaukus.

Po pietų iššaukia pavardėmis ir surikiuoja. Rikiuotėje veda Pr. Stargardo link 8 km.

Štai, pagaliau, Gross - Gabel dvaras. Mus tris lietuvius priskyrė prie nerikiuočių ir nuvedė į gretimą kaimelį komisijon. Ten pamatėme mankštinamus naujokus. Jie darė puolimą, mėtydami kautynių granatas, o į vaizduojamąjį priešą šaudė kautynių šoviniais. Naujokai gulinėja pelkėje. Kai sukomanduoja, bėga, net vanduo ir purvas tyška. Mėto tikras kautynių granatas ir šaudo. Vienas su mumis belaukiąs rusiukas buvo skeveldros sužeistas į koją. Tai buvo jam kovos krikštas.

— Įeiname komisijos būstinėn. Prie vieno stalelio klausia:

— Ar eisi vokiečių mušti?

— Eisiu, — atsakau ir pagalvojau, kas būtų jeigu pasakyčiau ne.

Tuos išmintingus, neva tai savanoriškus žodžius užsirašo.

Kitame kambaryje moteris kapitonas — daktarė klausia:

— Ar sveikas?

— Sveikas.

Čia jei turi rankas, kojas ir bent vieną akį laiko sveiku.

Sakydamas pavardę pasiskubinu prisistatyti, kad esu lietuvis.

— Nekariausite, o eisite dirbti, — lyg su panieka pasakė ta smulki moterėlė.

Visi rusiukai pasiliko šiame kaime, tik mes trys lietuviai sugrįžome į dvarą. Ten randame dar 41 lietuvį. Visus pristato dirbti prie arklių, nes čia pulko arklių surinkimo punktas.

*

Sužinome, kad iškeliausime, gal net Leningradą su arkliais, kuriuos dabar tūšiuojame. Arklius vedame girdyti į tvaržų ežerą, čia pat vidury dvaro stūksantį. Anoje pusėje kelias. Juo važiuoja mašinos, tankai. Vienas jų tiek įkaista, kad užsidega. Šoviniai degdami sproginėja, kaip fronte.

Pagirdę arklius vedame komisijai. Kažkas vieną paleidžia į ežero vidų. Rusai dėl to nesijaudina: jei iš kelių šimtų arklių vienas ir nuskęs, kas čia tokio. Komunistinėje santvarkoje savininko nėra. Savininkas yra valstybė, bet kur ji yra, ar ji mato mūsų veiksmus, niekas nejaučia.

Mūsų viršininkai dėl to žuvusio arklio neturės nuostolio, todėl ir nesijaudina. Kariai — ne ūkininkai. Kariai komunistai — tuo labiau ne ūkininkai.

Tik mums, lietuviams, gaila žūstančios gyvybės. Žiūrime ir žiūrime. Rusai nė demesio nekreipia. Arklys sunkiai unksčia.

— Jau jam mirtis, — nusprendžiame.

Vos, vos kapanoja kojomis. Štai, rodosi, išplaukia į krantą, jau... dugną pasiekė užpakalinėmis kojomis, bet... vėl suka, kvailutis, į vidurį.

Mes dirbame tvarte apie valandą. Neiškenčiame — bėgame žiūrėti: dar plaukioja.

Pagaliau, arklys vis tik išlipo anoje pusėje į švendrynus. Net lengviau atsidusome.

*

Vedamės surištas už uodegų po keturias kumeles. Mums vadovauja baisus staršina: aukštas, raudono išpurtusio veido. Jis joja ant gero, laibo eržiliuko. Šūkaudamas lakioja nuo kolonos vieno galo prie kito. Užpakaly vežimas su mūsų daiktais.

Pradžioje, kol arkliai nepratę tokiu būdu surišti už uodegų eiti, daugeliui atsitinka juokingų numerių. Eis, eis arklys, staiga susigalvoja sustoti. Juo jį smarkiau patempia, tuo labiau šoka į šalį ir išplėšia pusę uodegos priekiniam.

Pakelėmis sėdinėja vokiečiai. Jie išbadėję, suveltais plaukais, suglamžytais rūbais. Juos ištiko toks pat likimas, kaip tautas, kurias jie patys buvo užpuolę.

Temstant įjojame į vieną dvarą. Baisusis staršina mus tvarko. Ant šiaudų besirengiančios miegoti vokietės pabėgėlės. Rusai liepia joms padėti nešti avižinius šiaudus arkliams. Viena vokietė mirusi, suvyniota antklodėmis, ant krūtinės rūtų šakelė. Kitos mums skundžiasi:

— Už ką mes kenčiame? Vargome prie Hitlerio, ir už ką mes dabar vargstame. Kuo mes kaltos? Anie didieji ponai pirma prie Hitlerio gerai gyveno, dabar irgi kažkur pabėgo. Jų čia nėra. Jie nevargsta... tik mes...

Baisusis staršina prieina prie mūsų ir sako:

— Pasakykite joms, kad visos vokietės privalo susirinkti ir išsirikiuoti, kad

Ar bus pamiršti rašytojai tremtiniai

UNESCO literatūros sekcija prieš didelius uždavinius

UNESCO literatūros sekcijos pirmininkas lenkų poetas ir dramaturgas Antoni Slonimski neseniai pranešė apie pirmuosius sekcijos užsimojimus. Jis tikisi, kad ši sekcija ateity galės labai daug prisidėti prie pasaulio susiartinimo. Ta pati spauda, kuri dar ir šiandieną pilna demagogijos, nekalbant jau apie milžinišką „Mein Kampf“ nuodų dozę, kuriai buvo duodama pirmenybė prieš Remarque, Stefan Zweigą ir Thomas Manną, turinti tapti tikruoju VOX HUMANA.

Kaip to pasiekti praktiškai? Sekcija numato, kad pirmiausias ir gal pagrindinis žingsnis bus v e r t i m a i. Pasaulinės literatūros vaizdas yra toli gražu nepilnas. Daugybė pirmos eilės kūrinių pasauliui yra nepažįstami vien dėl nesistematiško ir palaido vertimo. Kad užpildžius tas spragas, literatūros sekcija numato parengti kiekvieno krašto knygų sąrašus, į kuriuos įeitų charakteringiausi, geriausiai to krašto dvasią, žmones atvaizduoją kūriniai. Tuose sąrašuose įeinančias knygas UNESCO rekomenduos versti į visas kalbas. Išleidimo palengvinimui, bus užmegsti ryšiai su didžiausiomis įvairių kraštų leidyklomis.

Kadangi besirūpinant vertimais tuojaus susiduriama su gerų vertėjų trūkumu, sekcija numato stipendijas rašytojams ir poetams, norintiems studijuoti mažųjų tautų, taipogi slavų bei Azijos kalbas. Už geriausius kiekvienų metų vertimus bus skiriamos premijos.

Tiek dėl knygų. Kas link periodikos, numatoma išleisti žurnalą, kuris eitų įvairiomis kalbomis. Tačiau jam per daug reikšmės neskiriama. Reikšmingesnės būsiančios įvairios antologijos. Pirmoji jų — „Kančių ir pasipriešinimo antologija“, kurioje straipsniais ir dokumentais bus parodyta nacionalsocializmo ir fašizmo padariniai. Toliau galvojama apie „Tarptautinę poezijos antologiją“.

Rašytojams padėti numatoma steigti įvairius, Carnegie ar Rockfellerio pobūdžio, tarptautinius fondus, kurių pirmasis uždavinys bus paremti mažesniųjų ir karo nuniokotų kraštų rašytojus.

Viena iš didžiausių tarptautinių krivulių — minčių ir kultūros nešiotojų yra t e a t r a s. Kai žurnalistai ir rašytojai turi visą eilę tarptautinių organizacijų (pvz., PEN klubas), teatro pasaulyje nieko panašaus dar nėra. Todėl bus įkurtas „Tarptautinis Teatro Institutas“, kuris rūpinsis meninių grupių pasikeitimu tarp įvairių kraštų, scenos veikalų vertimų lygio pakėlimu, išplatinimu ypatingai tų veikalų, kuriuose ryškiausiai pasireiškia universaliniai jausmai, iškeliant juos virš egoistinių ar siaurai nacionalistinių.

Tokius darbus yra užsimojusi atlikti UNESCO literatūros sekcija. Bent pradžioje, kol pasaulis atsistos tvirčiau ant kojų, jeigu kas nors jo vėl neapluošins. Peržvelgus aukščiau minėtą darbų programą, kurioje, reikia manyti, sekcijos pirmininkas Antoni Slonimski iškėlė pagrindinius ir stambiausius kelrodžius, mes pasigendame susidomėjimo dar dviem didelėm problemom, kurias, be abejo, UNESCO literat. sekcija turės įtraukti savo programon. Tai **spaudos laisvės** ir **rašytojų emigrantų (tremtinių)** problemos. Kol šiuodvi problemos egzistuos, tol pasaulis gryna širdimi negalės kalbėti apie taiką ir kultūrą. UNESCO literatūros sekcija turės išvysti, kokioj didelėj pasaulio daly žmonės temaitinami demagogija ir melu, kiek daug rašytojų turi tylėdami žiūrėti į tyčiojimąsi iš žmogaus ir tautos. UNESCO literatūros sekcija, rūpindamasi visų kraštų, ypač mažesniųjų ir karo nuniokotų, rašytojais, turės atkreipti savo dėmesį ir į rašytojus, kurie šiandieną, atplėšti nuo savo tautos, kurioje brendo jų kūrybinė siela, su tūkstančiais kitų ištremtųjų laukia nežinomo likimo.

J. Mks.

Sovietų propagandos nuodai prancūzų spaudoje

AR ČIA DANGUS, AR ČIA ROJUS, O GAL PAPRASTAS MELAS

Vienas didžiausių Prancūzijos iliustruotų žurnalų „Le monde illustré“ pradėjo dėti ciklą straipsnių apie nūdienę Rusiją, parašytų pro sovietiškai nusiteikusio anglų žurnalisto Gordon Schaffer, neseniai grįžusio iš kelionės po rytų Europos valstybes.

Paskutiniame savo straipsny jis aprašo savo apsilankymą Pabaltijy. Iš straipsnio, jeigu mes nežinotume tikrosios rytų Europos padėties, išeitų, kad ten tik gulbės pieno tetrūksta: „Šešiolikos tūkstančių kilometrų kelionė po Sov. Sąjungą būtų nepilna be vizito pas žemės darbininką. Taigi džiaugdamasis įžengiau į Théodoro Zelio farmą, vienoje šiurkščiausių SSSR sričių.

Théodoras Zelis gyvena 30 km. nuo Rygos, sovietinėje Latvijoje, bet jis lygiai galėtų būti ūkininkas ir kitų Pabaltijo respublikų: Lietuvos ar Estijos, netgi Lenkijos, ar Sovietinės Vokietijos zonos, Europos pietryčių kraštų. (Kokias dideles išvadas autorius mėgina daryti savo 16.000 km. kelionėje teužsukęs tik pas vieną naujakūrį! Vertėjas). Jis man įdomus, kadangi jis yra vienas iš tų šimtų tūkstančių ūkinikų, kurie pirmą kartą dirbą tikrai jiems priklausančią žemę. Prieš karą Zelis buvo padienis žemės darbininkas. Jo algos niekados neužtekdavo pragyvenimui ir šeimos išlaikymui. O dažnai ir darbo būdavo sunku gauti.

Dabar jis gavo 10 ha žemės, sodybą, tris karves, šešias avis ir dvidešimt kiaulių. Dabar jis su žmona dirba nuo ryto ligi vakaro. Gyvenimas sunkus, tačiau jie laimingi, nes žino, kad gali dirbti ramiai ir be jokio pavojaus, kuo toli gražu negali džiaugtis jokio kito pasaulio krašto žmonės...“.

Toliau autorius aprašo, kaip visi gyventojai džiaugiasi galėdami bendradarbiauti su rusais, kuriuos jie džiaugsmingai vadina savo išvaduotojais ir geradariais...

Žemė dabar Latvijoje tedirbama traktoriais. Darbas dirbamas didžiausiu užsidegimu. Kultūrinis gyvenimas esąs toks didelis ir judrus, kokio Latvija dar niekados nematė. Tačiau prie viso to tempo ir „žydėjimo“, autorius netyčia praleido pastabą, jog Latvija tik 1951 m. tepasieks taikos meto (1940 m.) ūkinio lygio...

Straipsnyje neužmirštami ir DP.

Esą, Latvijoje dabar visas gyvenimas bėga labai normaliai ir jokio pogrindinio veikimo — pasipriešinimo nebėra, nes dauguma fašistų ir nacių išbėgę į Vokietiją. Esą nuostabu, kaip vakarų zonos gali toleruoti tų kvislingų centrinius komitetus bei jų varomą melagingą propagandą...

Mokslininkai nori kovoti už taiką

Žymusis anglų mokslininkas Sir Henry Dale amerikiečių mokslų akademijos posėdyje Philadelphijoje pasiūlė būdą kovoti su slaptų ginklų paruošimu būsimam karui. Jis ragino universitetų profesorius ir docentus padaryti slaptus ginklus nebegalimais tuo būdu, kad verčiami prisiekti išlaikyti slaptų ginklų paslaptis, jie nuo tokios priesaikos atsisakytų. (AP).

PREZIDENTAS TRUMANAS IR BYRNES NIEKAD NESKRENDA KARTU VIENU LĖKTUVU

Net skrendant iš Washingtono į New Yorką JTO pilnaties posėdin prezidentas Trumanas ir užs. reik. min. Byrnes kiekvienas skrido atskiru lėktuvu. Daroma tai todėl, kad prezidentui žuvus, James Byrnes turėtų užimti jo vietą. Tuo būdu abu JA Valstybių vyrai neturi teisės rizikuoti vienu lėktuvu skristi. (AP).

NUTEISTIEJI KALĖTI NACIAI BUS SAUGOMI TARPTAUTINĖS SARGYBOS

Rudolfas Hessas, o taip pat ir kiti Nürnbergo byloje nuteistieji kalėti naciai, bus kalinami Spandau kalėjime, kuris tam tikslui specialiai ruošiamas. Saugos juos tarptautinė sargyba, kuri bus sudaryta iš 40 vyrų — 10 amerikiečių, 10 anglų, 10 rusų ir 10 prancūzų. Spandau kalėjimas po mėnesio turi būti jau paruoštas nuteistiems kalėti naciams priimti. (AP).

---

taip liepė komendantas, — o pats klastingai šypsosi.

Keli tarp mūsų esą rusiukai bėga varyti vokietes. Jos žino, ką tai reiškia, ir išsislapsto.

*

Keliu traukia būreliai nuvargusių vokiečių. Vienas berniukas prieina ir prašo:

— Gal turite, aš jau 14 dienų nevalgęs duonos.

Pasitariame ir duodame puskepaliuką.

— Mes irgi daug neturime. O jūsų valdžia negerai elgėsi — kai tarnavome pas ūkininkus, buvome kaip vergai...

— Suprantu... aš žinau, žinau, bet ką mes galėjome padaryti... — To skaudaus klausimo jis vengia.

Mes jo ilgai nevarginome. Dar nurodėme, kur pasirinkti bulvių.

Tikrai, dabar vokiečiai visi paseno: nesiprausę, nuvargę, nusiminę, alkani, sėdi kaip elgetos pakelėse, nes keliauti trūksta jėgų. Kiekviename kampelyje vis netenka paskutinio turto... Vargas tai buvusiai išdidžiai tautai. Gal užtarnautas vargas, bet ir gaila jų.

*

Staršinai nebuvo gaila nei mūsų nei arklių. Apie 100 kilometrų kilpą mes turėjome padaryti per naktį. Pradėjo lyti. Šalta. Visas permirkau, o pūtė toks žvarbus vėjas. Leitenantas tai pastebėjo, atėmė nuo vokiečių vieną vežime dūlėjusią skrandą ir davė man. Žiaurus „lyginimo“ principas buvo vartojamas visoj pilnumoj. Būk stiprus, nesigailėk kitų, būsi laimingas.

Praaušus pasiekėme Graudencą. Perjojome paskubomis pastatytą kreivą pontoninį tiltą. Miestas labai nukentėjęs nuo kautynių ir bombardavimų. Kažkas mūsiškių sako:

— Atstatyti, tai ne štuka, bet kur dėti griuvėsius? Darbas dvigubas.

— Atstatys, — tariau. — Ir dar gražesnius miestus atstatys tie skruzdės vokiečiai.

Už Graudenco pasukam pagal Vyslą link Marienwerderio. Čia Vakarų Prūsija. Nesutinkame jokio žmogaus, jokios gyvybės. Čia mirusioji Vakarų Prūsija.

*

Štai, Garnsee miestas. Įjojame. Pasagų kaukšėjimo aidas toks duslus, toks siaubingas. Čia nėra gyvybės. Čia visiškai miręs miestas. Aš mačiau sugriautų miestų, bet jie nebuvo tokie baisūs.

Patikėčiau, kad naktimis susirenka vėlės tų, kurie čia kadaise gyveno, džiaugėsi, mylėjosi, kentėjo. Ruošė visam pasauliui pančius... Juk tai buvusioji išdidžioji Prūsija...

„...Unsere Truppen marschieren vorwerts und vorwerts...“. „Deutschland, Deutschland über alles...“.

Gal dabar jų vėlės apskraidė pasaulį, gal pamatė, įsitikino... gal gailisi.

Mūsų kolona truputį stabteli. Atsisėdu pailsėti ant gatvėje numestos kėdės.

Taip, Vokietijos galybė mirė, kaip mirė šis miestas. Tik iškabos dar sveikos, lyg užrašai kapinėse.

Kad nors kokia katė perbėgtų skersai kelio, nors varnos sukranktų ar žvirbliai sučirškėtų! Tylu šiame mirusiame mieste.

Jojame toliau. Ant kelių ir pakelėse nepalaidotų žuvusių vokiečių karių lavonai.

Ar neužžels tie buvę kultivuoti plotai, ar neužpustys juos smėlis, kaip kadaise Palestinos?

Per dvi kelionės dienas čia nesutikome nė gyvos dvasios.

*

Dar prieš vakarą apsistojome vienoje plytinėje. Tvarkomės, šeriame, girdomės. Staršina ir kiti šaudo iš automato į plytinės kamino viršų. Blogi šauliai. Gal todėl, kad jau girti. Surikiuoja mus ir duoda pamokslą. Ne visų arkliai pašerti. Vėl visus varo prie darbo.

Grūdus, kuriuos pagal kapitalistinį principą buvome kiekvienas atsinešę savo arkliams, turėjome pagal komunistinį principą supilti į vieną krūvą. Trūkstamus grūdus vėl iš toli nešėme. Kas tingėjo, tas laimėjo. Šioje santvarkoje nepersistenk, Pagaliau, įsisąmoninau šį dėsnį.

Sutemsta. Baisusis staršina ieško priekabių.

— Šiandien aš vieną lietuvį nušausiu, — rėkia jis, tik nėra už ką.

Ši diena dar buvo tuo atmintina, kad man arkliai įspyrė du kartus. Nemaniau, kad žmogaus šlaunys gali atlaikyti arklio smūgį užpakalinėmis kojomis. Net gyvuliai grūdino mus, naujokus, kietam sovietų gyvenimui.

*

Kolona išsijudina. Aš negaliu joti, nes įbruko visiškai raišantį arklį. Jis vis atsilieka. Man pradžioje gaila mušti: einu iš paskos, kas trys žingsniai kertu jam per šonus ir dėl kiekvieno smūgio pats kenčiu. O tas arklys tikrai kvailas: galėtų apsiprasti ir eiti išpaskutiniųjų.

Priprantu mušti ir mušu automatiškai, kaip į kokią sieną. O mušti nėra taip sunku. Tai savotiška gimnastika. Svarbu, kad širdis nustotų biaurėtis. Dar vienas žingsnis naujojo gyvenimo mokykloje.

Mes labai alkani. Vienas žemaitis išbalęs, kraujais viduriuoja. Bet štai ir dvaras Neudoerfchen, mūsų kelionės tikslas.

Įvažiuojant sugriaudė ankstyvas pavasario perkūnas. Įsidėmėjau datą, kaip ir daugelį kitų, nes vis tikėjausi pabėgti ir viską aprašyti.

Tas perkūno griausmas buvo mūsų kieto, žiauraus gyvenimo pranašas, įspėjas neišsižadėti lietuvio vardo, nors ir sunkiausiose valandose. Mus nuvargusius tas dundesys nuteikė šventu šiurpu. Persimetėme keliais žodžiais ir ateities spėjimais.

Ateitis buvo neaiški.

DIENŲ SŪKURY

Su šipuliuku prieš erelius

„Naujojo Gyvenimo“ Nr. 14 pradėta spausdinti Z. Patirgo str. „Kunigo vaidmuo lietuvių tautos atgimime“. Str., kaip pati redakcija pastebi, buvo skaitytas kunigų studijų — rekolekcijų dienose Hanau. Neteko patirti, ar kilo diskusijų ar apsieita be jų. Antra grįžus, tai dalyko esmės nekeičia. Str. iš konfesinio ratelio išėjo į viešumą ir,

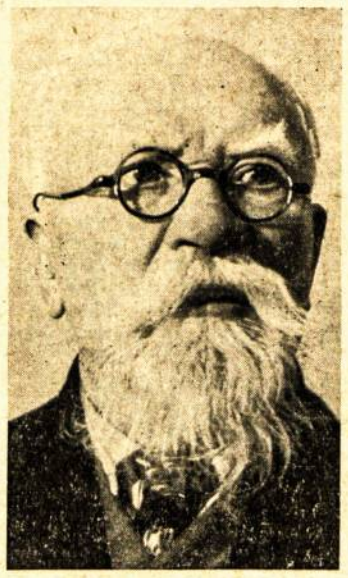

Dr. Jonas Šliupas, mirė 1944 m. lapkričio mėn. 6 d. Berlyne „Alexander“ viešbuty. Palaidotas Berlyne, Wilmersdorfo krematoriume.

reikia laukti atsilieps literatūros istorikai. Čia mano išreiškiamos pastabos nepretenduoja į neklaidingumą (atseit, į visapusišką dalyko aptarimą), jos yra žurnalistinio pobūdžio, vadinasi, teatkreipia dėmesį į ligšiolinius straipsnyje pareikštus „teigimus“.

Visų pirma Z. Patirgas nuvainikuoja knygnešių patriarchą Jurgį Bielinį (1846-1918 m.), iš jo tepadarydamas Valančiaus pasiuntinį į M. Lietuvą. Abgemacht, ir toliau nė žodžio. Toks J. Bielinio išsūninimas iš 1864-1904 m. epochos yra perdėm klaidingas.

Man dedasi iš viso yra nevykęs mūsų literatūros ir kultūros darbuotojų katalogavimas į kuniginių ir nekuniginių tarpsnelius. Tėra viena literatūra ir kultūra, būtent — lietuviškoji, ir ji kuriama sąžinės, bet ne profesijos atsiklausiant.

Str. autorius, prikišdamas dr. J. Šliūpui, kad jis savo veikla Amerikoje privedė prie to, kad „savotiškai nudažė žymios dalies inteligentų profesionalų ir biznierių veidą, kurių šiandien daugelis raudonėja“, — irgi supainiojā sąvokas. Juk negalima, pav., Karvelio prekybos namų Kaune kaltinti už tai, kad Chopin, skambindamas fortepijonu, niks terėjo nykštį. Einant tokiu slidžiu keliu, galima prieiti išvadą: dr. J. Šliūpas atsako už A. Bimbos straipsnius „Laisvėje“, o Z. Patirgas atsakingas yra už prelato Antanavičiaus pamokslus, kuriuose jis talkinėjo žandarams, kovojantiems prieš Didžiojo Vilniaus Seimo nutarimų vykdytojus.

Istorinė tiesa tėra viena:

1. Vyskupo Motiejaus (didelė ir tauri asmenybė) sutvirtintas (ak, ne vienas prasčiokas pas Motiejų ėjo, bet ne nuodėmių išpažinti, o kelio į tautos atbudimą atsiklausti) Jurgis Bielinis per 30 metų po Lietuvą skleidė per 200 pūdų draudžiamosios literatūros. Daug Sudargo klebonas kun. M. Siderevičia, prastus kringelius ir džiovintą žuvį kramsnodamas, kalamaška išvežiojo draudžiamosios literatūros, bet gi Suvalkų kraštas — tai dar ne visa Lietuva. Jurgis Bielinis, buhalterio Laduko ir kitų Garšvių organizacijos narių pagelbimas, atgimimo „postillę“ paskleidė toli už Lietuvos ribų, pasiekė ta naujiena Rusijos, Latvijos ir Amerikos lietuvius. Ne iš ko kito, iš Garšvių centrinės knygos atklydo ir į sulenkintą Vilniaus kraštą (tą teigė ir kun. Jonas Burba — žinomasis kovotojas už lietuvybę). Bielinis buvo ne tik pats knygos platintojas, jis jos platinimą organizavo kuo platesniu mastu, ir tai didelis jo nuopelnas, nes vadas be kariuomenės visada maža ką reiškia. Bielinis buvo knygos platinimo strategas. Plečiantis visuomenės politiniam ir sroviniam sąmonėjimui, buvo knygnešių, kurie teplatino vienos pakraipos draudžiamąją literatūrą, — o jis ėmė kiekvieną spausdintą žodį, neklausdamas ar tai „ciciliko“ ar iš klebonijos. Uždarbiavo? Manas tu manuti, kiek iš platinimo pasistatė rūmų kun. Siderevičia Kancierius ir šimtai dešimtys bevardžių? Laimė, kad neišvyko „atostogų“, kaip Karolina Laniaučaitė. Bielinis, jei būtų buvęs prie sąlygų prisitaikomojo būdo, būt galėjęs eiti į zakrastijonus ar druskos pardavinėti. Žmogus liekti žmogus, ir Jurgiui Bieliniui kvepėjo dūmai iš gimtųjų namų kamino, turėjo šeimą, norėjo sušilti iš šeimos plaukiančia šilima, bet visų patogumų atsisakė ir pasirinko riziką bei drąsų gyvenimą ne sau, bet tautai į naudą. Kas gali nesidžiaugti kun. Kuseliausko „kniginiu amžinu banku lietuviškai rašliavai“ (ne jo kaltė, kad banką nesąžiningas prūsas spaustuvininkas pragėrė!), bet kas gali išdrįsti paneigti Jurgio Bielinio valią, kai raidelytes parsinešė iš anapus sienos, o popierių — iš Rygos ir, kaimyno kalvio pagelbimas, eiguvos lūšnoj sudėsto „Erelį“, o 2 nr. stigdamas pinigų dirba lentpiuvėj ir taupo skatiką prie skatiko. Jei į 20 eidamas nesivaržo atsisėsti į pradžios mokyklos suolą, jei kiauras naktis mokos matematikos ir kalbų, jei vyksta užsieniuosna Lietuvos žemėlapio spausdinti, o keliaudamas iš kaimo į kaimą tėvynėje skelbia: — „Kaip lietaus lašas, nuolat lašnodamas, prakala akmenį, taip ir mes su savo raštu pakirsime burlioko šaknis Lietuvoje“, — yra charakterio ir žygio vyras, turi pagrįstas teises į knygnešių patriarchystę, ir ant jo veido laiko dulkės neužguls.

2. Dr. Jonas Šliūpas? Ar tautą migdydamas su P. Kriaučiūnu, V. Staniškiu, Jasulaičiu, Smilgiu ir T. Žitkum redaguoja memorandumą, kad būtų atšauktas spaudos draudimas, ir pats tą raštą įteikia Varšuvos generalgubernatūrai? Ar visuomenei skaldyti su žmona poete Egle išleidžia elementorių? Ne turizmui vyko į JAV. Nuvyko ir parsikvietė kun. A. Burbą. Laisvamanis ir kunigas, principe darniai bendradarbiaudami, šaukia išeivius iš unijos į tikrąjį, savą, kelią pargrįšti. Visuomenė politinėmis partijomis pasiskirstė. Čia ne nusikaltimas, bet priešingai nuopelnas: juo greičiau, juo geriau, vadinasi, išeiviai sveiko proto buvo, karštų širdžių, galvojo ir išvadas darė. Tik totaliniame režime žmogus su pažiūromis yra baudžiamas, nejau Z. Patirgas būtų ne kitoniškos nuomonės?

Kas gali nuginčyti šiuos dr. J. Šliūpo nuopelnus: 1. Jis 1885 m. paskelbė spaudoje, kad „Lietuva, kartu su Latvija, nors įsprausta tarp 3 galingų tautų, gali susilaukti savo politinės nepriklausomybės“; 2. Knygoje „Litwini ir Polacy“ (1887 m.) teigė, kad „Lietuva turi būti politiškai nepriklausoma“; 3. Jo vadovaujamas Susivienijimas Lietuvių Laisvamanių savo seime 1903 m. priėmė rezoliuciją (ir ją įteikė užsienių reikalų ministerijoms), kad „ilgiau nebegalima kęsti taip šuniškai barbariškos priespaudos“, o 1905.VI.8. Filadelfijoj nutaria: „Lietuvių kalba teklesti urėduose ir teismuose, teskamba ji pradedamose mokyklose ir gimnazijose, teatgyja lietuviškas universitetas Vilniuje“ ir „teįvyksta lietuvių atstovų seimas Vilniuje, ir tegul jie sprendžia Lietuvių Tautos likimą“.

Kaip lietuviškai žiūrėti į mūsų literatūrą ir kultūrą bei jos kūrėjus, deja, tenka ne iš Z. Patirgo straipsnio, bet iš kun. Tumo-Vaižganto pasimokyti. Šviesusis Vaižgantas savo paskaitose apie draudžiamojo meto literatūrą yra pareiškęs:

— Ar kam patinka ar nepatinka, dr. J. Šliūpas lietuvių tautos kovų už laisvę istorijoje yra Milžinas!

Vaižgantas su dr. J. Šliūpu asmeniškai pirmą kartą susitiko Stokholmo konferencijoje 1917 m. spalį. Kunigas ir Laisvamanis puolė vienas antram į glėbį. Tai yra žmoniškumo, krikščionybės ir tolerancijos pavyzdys, tai kelias į solidų tarpusavį visų pažiūrų lietuvių sugyvenimą ir susiklausymą, tai gairės petys į petį dirbti vardan tos Lietuvos...

J. Cicėnas

Užsienio politinis jumoras

Atvirų durų politika

Tik ką iš Maskvos į Washingtoną atvykęs vienas amerikietis savo draugams pasakojo, kad Amerikos ambasados durys tenai niekad nerakinamos. „Nejaugi Maskvoje nėra vagių?“ paklausė vienas nustebęs klausytojas.

„O taip, vagių ten yra. Bet bausmė už įėjimą Amerikos ambasadon didesnė negu už vagystę“.

(„Readers Digest“)

Vokiečių jumoristai juokiasi iš amerikiečių apklausos lapų

Anot vokiečių satyros laikraščių šie klausimai yra amerikiečių apklausos lapuose, skirtuose denacifikacijai pravesti.

— Ar nesapnuojat kartais bažnyčios prisakymams prieštaraujančių sapnų. Kodėl ir kokiu būdu?

— Ar savo vaikystėje žaidėt vaikų pištaletais?

— Mėgstate žaisti raketinėm ugnim?

— Ar jum gydytojas niekad nebuvo prirašęs vaistų, turinčių savy geležies?

— Ar mokate pagaląsti peilį? Jeigu taip, tai kodėl?

— Koks buvo jūsų svoris a) 1933 m.; b) 1939 m.; c) 1945 m.?

TREMTINIŲ BALSAI

Cirkinis balaganas purvina lietuvių vardą

Iš apskrities į apskritį, iš stovyklos į stovyklą šiaurinėje Vokietijoje keliauja „Lituanic Show Povilaitis - Traber - Truppe". Niekas jos nekviečia — ji pati siūlosi, veržiasi, lenda į stovyklas ir rengia jose savo pasirodymus. Vokietis niekada nesiryš už neaiškų nežinomos varietės spektaklį mokėti 4,- RM, todėl ši balaganinė grupė, dangstydamosi lietuvių vardu, landžioja į svetimšalių stovyklas. Įlenda ji ir pas lietuvius, kurių vardą nešioja.

Kiekvienas, išėjęs iš tos trupės suruošto spektaklio, spiaudosi, bet ypač mes, lietuviai, kurių vardą savo balaganui pridengti panaudojo šie tariamieji lietuviai.

Grupės vadovas truputį moka lietuviškai, nors ta kalba jam labai neįprasta, laužyta. Kiti trupės dalyviai nemoka lietuviškai nė vieno žodžio, o vieno dainininko ir kartu muzikanto, kaip jis pats skelbiasi, Lietuva buvusi — Koelno mieste...

Būtų galima nutylėti pasipinigavimą, bet lietuvių vardo maitojimas sukelia pagrįstą lietuvių pasipiktinimą ir protestus, nes rodomoji programa vietomis grynai vokiška, o vietomis — šlykšti.

Kai Koelno augintas ir ligi šiol maitintas muzikantas užtraukia populiarią vokišką dainą, linksma balagano nuotaika užsikrėtęs tam tikras elementas salėje, susikabinęs ir į abu šonus linguodamas, prisiminęs nesenus laikus ir užsimiršęs kur esąs, traukia balsiai iš paskos, traukia laimingas ir patenkintas ir linguoja senajame vaterlande, į kurį krypo kadaise visos mintys, kur aplinkui dar tebeplasnoja Adolfo dvasia. Geri buvo laikai, kai šitokios dainos aidėjo! Ir dabar aida. Kai nebegalima oficialiai, tada pradedama dangstytis mūsų vardu, ir vėl gerai išeina. O dėl to linguojančių ir kartu su balagano atstovu dainuojančių tariamųjų lietuvių, kurie su mumis vienoje pastogėje gyvena, teisingai vienas juokdarys prasitarė, kad į tokį spektaklį tereikia įleisti skriningo komisiją, ir jai iš karto būtų aišku, kas mūsų tarpe nereikalingas...

Tiesa, šis Koelne augęs „lietuvis" muzikantas, sužavėjęs vokiškomis dainomis kai kuriuos dar ne visiškai grįžusius į lietuvybę, atidavė duoklę ir tikriesiems lietuviams, užtraukdamas jiems jų „tautinę" dainą... „Volga, Volga"... Ne be reikalo kai kurie lietuviai trupės vadovui čia pat piktai prikišo, kad jis nesąžiningai dangstosi lietuvių vardu.

Po visų kėtojimųsi, „balanso aktų", akių apgaudinėjimo, dailiausias yra baigiamasis mūsų matytos programos numeris — tariamasis vaidinimas vokiečių kalba. Scenoje parodoma, kaip moteriškė pamažu pasiskonėdama iki apatinių išrengia svetimą vyriškį ir su juo nueina. Tokių numerių dar nebuvo tekę matyti scenose, o šie lietuviais apsimetantieji bastūnai stovyklose parodo ne tik suaugusiems, bet jaunimui ir vaikams. Už savo gerus pinigus žiūrovas šitokiuose spektakliuose pasižiūri šlykštynių ir vokiškos propagandos.

Atskirų lietuvių protestai nieko nepadeda ir vargu ar padės. Reikėtų, kad kuri lietuviška atsakinga vadovybė pasirūpintų, jog šis balaganas nusiimtų nors lietuvišką priedangą, kuri biauroja mūsų vardą. **S. Baltaragis**

Reikalas iškeltas viešumon ir labai aiškus. Ponas S. Baltaragis skundžiasi, kad atskirų lietuvių protestai sudrausti svetimšalius nesinaudoti lietuvių vardu savo nešvariam bizneliui pridengti nepadeda. Tikėsime, kad iškeltas viešumon šis reikalas pasieks Baltų Centrinės Tarybos Lietuvių skyrių Detmolde ir viskas bus sutvarkyta. **Red. Kol.**

Karas, kuris sunaikins pasaulį

Amerikos karo ekspertai vaizduoja būsimąjį atominį karą

JOSEPH AND STEWART ALSOP

Prieš keletą mėnesių grupė geriausių JAV Generalinio Štabo ekspertų pasiryžo peržiūrėti strateginę respublikos padėtį atominės bombos atžvilgiu. Dabar jie savo darbą baigė. Galutinė išvada: „Vienintelis tikras šio krašto gynimo būdas — politinė defenzyva".

Tai reiškia efektingą, tarptautinę atominės energijos kontrolę, kolektyvų saugumą ir pasaulinę organizaciją, pajėgią visas problemas išspręsti taikos keliu.

Pradžioj kariai padarė keletą paprastų, bet žiaurių prielaidų. Pirmoji jų ta, kad visos didžiosios galybės greitu laiku turės atominius ginklus. Ekspertų apskaičiavimu visos valstybės atominę bombą turės 5 - 30 metų laiko tarpe. Be to, jie tikisi tuo pačiu laiku visus pasigaminsiant daugybę nepaprastų visai naujų atominių sprogmenų. Labai didelio greičio ir veikimo radiuso raketos, kurių gamyba jau dabar žinoma, bus vairuojamos naujų prietaisų į taikinius, esančius kitoj žemės kamuolio pusėj.

Šie nauji ginklai, panaudoti masiškai, pralenks kiekvieną fantaziją. Ekspertai šypsosi iš tvirtinimų, esą atominė bomba yra „tik kitos rūšies bomba". Anot jų, tai perversmas nuo ugnies atradimo laikų. Vienintėlė atominių bombų salvė galinti iššudyti trečdalį ar pusę gausios tautos, sugriaudama viso krašto pramonę.

Šias prielaidas padarę, kariai stengėsi toliau studijuoti JAV netolimą ateitį.

Pirmiausia jie atmetė viltį nuo atominės atakos atsiginti naujais mokslo stebuklais. Įsivaizduokime, kad mes galėtume pagaminti nuo žemės valdomas, žvejojančias ir išsprogdinančias raketas išorinėj ionosferos zonoj. Bet laugelis puolančiųjų raketų vistiek pralįs. O trijų raketų užtenka nušluoti Vašingtonui, dešimties — New Yorkui paversti į akmens skaldos krūvą.

Atominiam kare labai daug pirmenybių įgyja davęs smūgį pirmasis. Tačiau pati JAV konstitucija šį kraštą pasmerkia, leisdama kitiems pirma pradėti. Kas gali tikėti, kad kuris nors galingas priešas sustabdys mirties liūtį, mūsų kongresui susirinkus diskutuoti formalų karo paskelbimą?

Prileiskime, kad nepavyksta sutarptautinti atominės energijos kontrolės, kad kolektyvus saugumas tampa neįmanomas ir kad pasaulinė organizacija virsta nepajėgi. Tuomet, pagal geriausių specialistų išvedžiojimus, Amerikos gynyba atrodys maždaug šitaip.

Sistema bus pagrįsta principu — geriausia priešui atkeršyti — „stabdomuoju puolimu". Bus pasistengta sudaryti tokią padėtį, kurioje kiekvienas priešas bus sunaikintas mūsų žlugimo momentu ir visas žaidimas gali likti nevertas nė cento. Taigi mūsų gynyba susidės iš didelio nepažeidžiamo mechanizmo, momentaliai įjungiamo pirmu akimirksniu, gavus įspėjimą apie priešo puolimą.

Tam pasiekti, reikia sukonstruoti didelę, per visas JAV nusidriekusią specialių raketinių įrengimų grandinę, įkastą giliai į žemę. Gelžbetono urvuose bus patalpintas visas griovimo aparatas. Raketų įgulos visas 24 val. bus aliarmo stovyje. Požeminiuose sandėliuose, bus sukrauta kūgiai atominių raketų, kitokių ginklų, ir daugeliui savaičių maisto. Visa tai bus izoliuota nuo tautos. Šie įrengimai bus sujungti atskira susižinojimo sistema, įkastą tokiam pat gyly, kaip ir įrengimai. Ir dar gilesniame požemy, kur nors nežinomoje JAV vietovėje bus įrengtas vyriausias kontrolės centras.

Ten taip pat 24 val. aliarmo stovy bus raketų kontroliuotojai su savo pavaduotojais. Jie neš atsakomybę, neturinčią istorijoj precedento. Nes kontrolinei elektronų lentai parodžius priešo raketų artėjimą, jie turės ištisai sistemai pasiųsti likimą lemiantį įsakymą — „ugnis". Tuomet, tuo pačiu mirtį ir griuvėsius mūsų tautai nešančiu metu, naują mirtį nešanti srovė bus išsviesta perblokšti priešui, esančiam kitoj žemės kamuolio pusėj. Baisus bombardavimas tęsis tol, kol viena ar kita tauta išeikvos savo rezervus, arba pasiduos.

Raketų įkandin priešas pasiųs oro armiją, tikslu nutverti mus panikoj, sugriauti ar užimti mūsų raketinius įrengimus ir galutinai mūsų pasipriešinimą užgniaužti. Todėl nepaprastai reikalingos atsarginės gerai apmokytų karių dalys. Įkandin mūsų raketų skris mūsų oro pajėgos su tuo pačiu tikslu. Jei po viso šito kuri nors susižinojimo sistema dar išliks, likę gyvi amerikiečiai skaitys tokį pranešimą:

„Priešo pajėgos nusileidę ties Ohio upės vingiu, tikslu prasiveržti pietų kryptimi į Mamuto Urvą, stumiamos atgal Cincinnati griuvėsių link. Priešas praktiškai nuo pasitraukimo atkirstas, nes visos Cincinnati apylinkės, būdamos labai radioaktyviomis, eliminuoja kiekvieno, griuvėsiuose priedangos ieškančio, dalinio veiklą". (Mamuto Urvas nėra jokia tuščia svajonė. Kariuomenės Municijos Įstaiga tokį požemį jau projektuoja).

Be to, turėtų būti griebiamasi dar kitų, žymiai opesnių priemonių. Greta savo pačių atsirevanšavimo pajėgų, mums reiks sąjungininkų, irgi pasiruošusių revanšui, ir šios pajėgos turės būti išsklaidytos galimai toliau. Mes, tradiciniai nepriklausomos Jungtinės Valstybės, būsime priverstos aplink save grupuoti satelitines pajėgas, ir kariauti, nežiūrint į tai, ar mes, ar mūsų sąjungininkai taps pirmomis aukomis. Nuoga jėgos politika bus tarptautiniu dienos įsakymu.

Nelaimę sutikti turėsime būti pasiruošę kontinentaliniu mastu. Kiekvienas pilietis turės būti pasiruošęs įvykiams, kai visi mūsų didmiesčiai virs radioaktyviomis šukėmis, kai ištisas žemyno paviršiaus susižinojimo tinklas bus sudraskytas, kai dešimtys milijonų lauks palaidojimo, kai dešimtys milijonų sužeistųjų bus reikalingi priežiūros ligoninėse ir kai pusė tautos liks be šviesos, apšildymo, vandens ir kitų gyvybinių patarnavimų.

Panikai užtrukus, galas neišvengiamas, nes mūsų pajėgos neįstengs atmušti priešo oro armijos. Prie tokių aplinkybių būsime priversti sutikti su universaline tarnyba, neatsižvelgiant nei į moteris, nei į vyrus. Tauta turės būti apmokyta grupinės veiklos, grupinės disciplinos ir didžiausio pavojaus metu pakviesta nelaimės kontrolei. Kiekvienas pilietis bus išmokytas savo paskutinės dienos pareigų.

Toliau, mes būsime priversti perplanuoti savo miestus. Tauta ir pramonė bus paskirstytos į naujas bendruomenes. Ilgi, siauri, kaspinų išvaizdos miestai ar plačios „gamybos celės", sujungtos autostradom, masinės atakos atveju sumažins dvidešimčia procentų tautos mirimų skaičių ir išsaugos gamybos potencialą, galintį išvystyti tik lėtą karo medžiagų tiekimą.

Mes turėsim griebtis nepaprastų priemonių prieš sabotažą. Šiam uždaviniui reikės plačiai išplėsti vidaus saugumo priemones. Pačią konstituciją reikės pertvarkyti apsisaugojimui nuo užgrobimo.

Vyriausybės apsaugojimas bus dar ne paskutinė sunkiųjų problemų. Vyriausybės sunaikinimas bus pirmutinis priešo tikslas, siekiant suparaližuoti tautą. Bet, kai jūs galite išskirstyti pramonę, vyriausybės išskirstymas yra neįmanomas. Todėl turėsime suorganizuoti pilną specialiai paruoštą pavojaus vyriausybę ir laikyti ją požemy tol, kol reikės.

Trumpai, militarinė defenzyva pareikalautų iš kiekvieno amerikiečio labai didelių asmeninių aukų. Ji pareikalautų visą auką tų principų, kurie yra mūsų bendruomenės kūnas ir kraujas. Jokia tikroji demokratija negali išlaikyti nepaprastai didelį apginklavimą valstybėje, kur 24 valandų aliarmo stovis tęsiasi metais ir, pagaliau, dešimtimis metų. Jokia tikroji demokratija negali patikėti vienam asmeniui, raketų kontroliuotojui, tokią atsakomybę. Jokia tikroji demokratija negali grįsti savo tarptautinių santykių jėgos sistema. Jokia tikroji demokratija negali jėga įvesti karinę discipliną visoje tautoje, ar suspenduoti jos laisvę, ar pasmerkti didmiesčius drauge su gyventojais persikelti požemiuosna.

Štai kokią, bendrais bruožais, išeitį turėtume pasirinkti — ir tai dar mūsų generacijoj, — jeigu politinė defenzyva nepavyktų. Gal kam iš turtingųjų ir lengvabūdžių šio krašto piliečių sunku į visą tai tikėti. Tebūnie leista skaitytojui žinoti, kad tik ką nupieštas paveikslas nėra mokslo fikcija; jis pagrįstas rimtų, informuotų bei giliai išlavintų ekspertų galvojimu.

Nėra jokios kitos patenkinamos išeities, išskyrus politinę defenzyvą. Tai drąsi Generalinio Štabo karių ekspertų išvada.

Jei visi amerikiečiai šią išvadą supras, gali būti tik vienas rezultatas. Mes užsispyrusiai, panaudodami visą savo jėgą ir autoritetą, reikalausim tikro ir saugaus atominės energijos kontrolės sutarptautinimo. Visa savo jėga ir autoritetu reikalausim paversti Jungtinių Tautų Organizaciją dirbančia ir pajėgiančia pasaulio problemas išspręsti taikos keliu. Ir nuo šitų tikslų mus nieks nepasuks atgal; nei uždavinio sudėtingumas, nei kitų opozicija, nei mūsų pačių silpnybė. (Iš „Readers Digest").

Populiariausios knygos JAV-ėse

JAV knygynų savininkų mėnesiniai pranešimai yra geriausias skaitančiosios visuomenės nuotaikų ir skonio barometras. Štai ką jis rodė praėjusį mėnesį:

Grožinėj literatūroj („fiction") pirmauja F. Wakeman romanas „The Hucksters". Antroje ir trečioje vietoje taip pat stovi nelabai žinomų autorių knygos. Pasaulinio masto anglų rašytojo S. Maugham apysaka „Then and now" (Anuomet ir dabar) užima ketvirtą vietą. Įdomu pastebėti, kad dviejų žymių amerikiečių autorių nauji kūriniai sutiko šaltoką priėmimą. „Imperatoriaus Jones" ir „Marko Polo" (statyto Kauno Dr. teatre) autorius E. O'Neill po 12 metų tylėjimo pasirodė su nauju dramos veikalu. Pasisekimas vidutinis. Paskutiniu metu Europoje išpopuliarėjęs W. Saroyan turėjo pakelti vieną žiauriausių paskutiniųjų metų JAV kritikos puolimų. Kritikos taikinys — jo naujausias karo pergyvenimų romanas „Wesley Jackson'o nuotykiai".

Kito žanro leidinių pasirinkimas išryškina didelį JAV visuomenės susidomėjimą politiniais klausimais, o ypač Sov. Sąjungos problema. Pabėgusio iš Sov. Sąjungos inžinieriaus V. Kravčenko knyga „I choose freedom" (Aš pasirinkau laisvę) stovi trečioje vietoje. W. Bulllit'o „antisovietinė bomba" — „Didysis žemės rutulys" (ištraukos spausdinamos „Tremtinių Žiniose") užima septintą vietą. Bet daugiau už politiką ir karus domimasi... kiaušiniais. Pirmąją vietą „nonfiction" knygų tarpe užima vienos kiaušinių ūkio savininkės atsiminimai — „The Egg and I" (kiaušinis ir aš).

Rhein - Mainische Landesbühne savo 40 metų darbo proga paskelbė konkursą parašyti vaidinimui iš šių dienų grumtynių su skurdu. Paskirtos keturios premijos po 7000 RM.

Züriche atidaryta meno paroda, kurioje išstatyta 26 Braque ir 16 Picasso paveikslų. Neseniai Baden - Badene matyta didžiulė prancūzų meno paroda perkeliama į Berlyną.

Leningrade esanti atidaryta Leningrado Teologijos Akademija ir vienas Teologijos Seminaras. Atidarymo iškilmėse dalyvavęs Maskvos patriarchas Aleksiejus ir visa eilė vadovaujančių bažnyčios ir valstybės asmenų.

Lietuviai svetur

Lietuvių gyvenimas Berlyne nėra šviesus

Berlyne, Vakarų sąjungininkų kontroliuojamuose miesto sektoriuose, Zehlendorfe, yra DP stovykla, kurioje gyvena ir lietuviai tremtiniai. Jų gyvenimas yra nepavydėtinas — ypač nuotaikų ir kultūrinėje srityje. Ponas A. P. rašo iš Berlyno vienam savo tautiečiui Bavarijoje.

„Berlynas. 46.X.12.

Jau 10 mėnesių prabėgo, kaip mes čia Berlyno lagery gyvenam. Per tą laikotarpį daug lietuvių išvyko į vakarus, kur mūsų visų viltys ir mintys traukia, bet ne visiems gyvenimo likimas šypsosi ir iš šio nejaukaus katilo nepavyksta išsikrapštyti. Daug įvairių gandų pergyvenome ir daug ko perkentėjome ir dar dabar taip gyvename, jog, atrodo, esame nei pakarti nei paleisti ir ką rytojus atneš, tai didelė mįslė, kurios, tur būt, niekas neįstengs įspėti. Taip slenka mums čia ūkanotos dienos, savaitės ir mėnesiai.

Mes čia lietuviai jaučiamės visų užmiršti ir tarp svetimų. Pagal esamas galimybes esame įkūrę pradžios mokyklą ir vargais negalais mokiname savąjį lietuvišką prieaugį. Bet mokslas patiems mokytojams ir mokiniams yra labai vargingas, nes neturime jokių mokslo vadovėlių. Keletą kartų buvo kreiptasi į atitinkamus asmenis, bet jokių pasėkų nesusilaukėm. Susimildami, prie progos paklabinkit, gal atsiras galimumas bet kokius pradžios mokyklos vadovėlius mums pasiųsti. Finansiniai dešimteriopai atsilygintumėm, o dar priedų visi choru tartumėme lietuvišką nuoširdų ačiū. Varginga mūsų švietimo būklė turi savo neigiamą šešėlį — kai kurie menkiau susipratę leidžia savo vaikus į vokiškas mokyklas, kur juos vokiečiai gali nutautinti.

Labai pasigendame lietuviško kultūrinio peno, nes čia nei lietuviškų koncertų, nei vaidinimų, nei paskaitų visai neturime ir kažin ar kada susilauksime.

Kaip ilgai čia tęsis mūsų gyvenimas Berlyne, nežinome. Neoficialiomis žiniomis patirta, jog dar daug vandens gali Nemunu nubėgti".

„Der Bogen", pirmasis vokiečių pokario žurnalas, išeinąs Wiesbadene, švenčia metines. Žurnalą redaguoja Victor Scholz ir Dorrit Holland, o jame bendradarbiauja visa eilė žymiausių Gross - Hesseno literatūrinių jėgų.

Vengrų garsus smuikininkas Victor Aitay, Budapešto operos dirigentas, su dideliu pasisekimu koncertuoja New-Yorke. Koncertų pajamos skiriamos „Gelbėk pasaulį" organizacijai. Šią organizaciją įkūrė pianistas Milos Schwalb, o dabar jai pirmininkauja Dr. Serge Koussevitsky.

EKRANAS /

Amerikos ir Europos filmų naujienos

Keletą metų Hollywoodas buvo apkurtintas karinių filmų sproginėjimo. Dabar ten vėl grįžtama į ramesnę romantiką. Šalmus pakeičia turbanai bei plačios skrybėlės, dirbtino dangaus nebedrumsčia aliarmai, ir žvaigždės nebe taip įkyriai šnipinėja. Scenarijų rašytojai įsikniaubia į „1001 nakties" ir kitų pasakų puslapius, sklaidytus drobėje jau keletą tūkstančių kartų. Neseniai vėl pasirodė dvi spalvotos orientalinės filmos — „Jūreivio Sindbabo nuotykiai" su Douglas Fairbanks jr. ir „1001 naktis". Jeanette Mc Donald ir Nelson Eddy pasirašė sutartį naujai muzikalinių filmų serijai, kurioje jie mėgins tęsti „Rose Mary" ir „Kartą pavasarį" tradiciją. Įdomu, ar šiandieninė publika bus tokia dėkinga tam žanrui, kaip anoji. Juk 10 metų pakeičia žmones, jų dainas ir ašaras.

Europos filmų atelje tik dabar tepradedama įsigyventi į karo metus. Prisiminimai įsikūnija pilnose gyvybės, pusiau dokumentalinėse filmose, kurių meninę vertę dažnai nustelbia krauju garuojančių įvykių artumas ir šiurpumas. Po „Atviro miesto" pasisekimo italai dabar stato filmą „Monte Cassino", kurioje vaizduojamas garsiojo vienuolyno ir pilkų jo apylinkės žmonių likimas. Prancūzai, be premijuotos „Bėgių kovos", pasižymėjo „Yericho" ir „Ramiuoju tėvu". Rezistencinės temos vyrauja ir skandinavų bei čekų filmose. Anglai jas atmiešia savo taip mėgiamu melodramatiškumu.

Vokiečių filma pradeda atsistatyti keturiaspalvė — sukarpyta zonomis. Veikliausi pasirodė sovietai, skubiai išsivežę dalį Berlyno atelje įrengimų ir kartu panaudoję vokiečių filmą savo propagandai. Pirmasis sovietinių vokiečių gaminys „Der Mörder ist unter uns", vaizduojąs šių dienų buitį, neseniai turėjo triukšmingą premjerą Berlyno operoje. Greitu laiku išeis į rinką ir vakarinių Vokietijos zonų gaminiai. Žymieji režisieriai — H. Käutner, Geza v. Bolvary, aktoriai — Carl Raddatz, Will Dohm.

Kas vaidins vokiečių filmose? Šis klausimas gana problematiškas. Daugelis žymių aktorių žuvo karo metu (Paul Dahlke, J. Gottschalk), kitiems dėl nacinės veiklos laikinai uždrausta pasirodyti. Heinrich George skuta bulves internuotųjų stovykloje prie Maskvos, „Auksinio miesto" režisierius Veit Harlan suspenduotas. Žymi dalis bene stipriausių vokiečių ekrano pajėgų dirba Austrijos filmų pramonėje — Willy Forst, Paula Wessely, Paul Hörbiger, Marika Rökk, Hans Moser ir kt. Zarah Leander, šnipinėjusi sąjungininkų naudai, ilsisi Švedijoj. „Žydo Süss" įkūnytojas F. Marian žuvo Meksikoje. Ar mirė „Žydo Süss" netolerancijos ir neapykantos atmosfera, dar per anksti atsakyti.

JAV zonos kino teatrus ir sekančiais metais užpildys amerikiečių filmos. Paskelbta pirmoji dabar Vokietijon atsiunčiamų filmų serija. Jos dabar Münchene sinchronizuojamos (įkalbamos vokiškai). Itin pažymėtinos biografinės filmos „Louis Pasteur" ir „Mark Twain'o nuotykiai". Taip pat greitu laiku matysime „Mr. Deeds" su Gary Cooper ir „Netikėtą pjūtį" su Ronald Colman. Be to paskelbtos filmos su Ingrid Bergmann, Sonja Henie, Gary Graut ir kt.

A. L.

HOLLYWOODAS SIEKIA VISIŠKO REALIZMO

Hollywoodo statomoje filmoje „Antroji meilė" veiksmas turi vykti kalnuose 3.500 metrų aukštyje. Tokiame aukštyje yra gana šalta ir žmogui kvėpuojant iš burnos turi eiti matomas garas. Bet gi žinoma, kad filmos yra gaminamos ne didelėse aukštumose, bet filmų studijose, normaliose klimato sąlygose, kur apie garą kvėpuojant negali būti jokios kalbos. Kad šį trūkumą pašalintų išrado tam tikras piliules, kurių vieną prarijus žmogui iš burnos eina garas apie 10 minučių. Šis garas turi šaltmėčių kvapą ir piliulės yra visiškai nepavojingos. Tuo būdu kino aktoriai Barbara Stanwyk ir David Nivenas, vaidiną filmoje „Antroji meilė", bus pirmieji, kurie veiksmus didelėse kalnų aukštumose, atliktus kino atelje, pavaizduos realistiškai iki smulkmenų, nes jiems kalbant iš burnos eis piliulių sukelti garai.

MARLENE DIETRICH NAUJOSE FILMOSE

Ir mums lietuviams gerai pažįstamoji iš Lietuvoj matytų filmų Marlene Dietrich paskutinius tris metus buvo Europoje, kur vaidino amerikiečiams kariams. Ateinantiems septyneriems metams ji yra užangažuota Paramounto bendrovės ir kasmet turės vaidinti vienoje filmoje. Paskutinė filma, kurioje ji vaidino, yra „Auksiniai auskarai". Netrukus artistė grįžta į Prancūziją, kur pradeda darbą.

NAUJA FILMA APIE KOLUMBĄ

Žymusis Hollywoodo filmų gamintojas Edward Small planuoja pagaminti naują filmą iš Kolumbo gyvenimo. Pirmoji filmos dalis turės atvaizduoti Kolumbą kaip ispanų laivyno admirolą, o antroji dalis kaip žymųjį keliautoją.

Anglijoje pastebimas didėjantis susidomėjimas senąja anglų muzika iš 16—17 a. Įsisteigė net speciali „Renessance Draugija", kuri savo uždaviniu pasistatė ankstyvesnių Anglijos meisterių kūrinių populiarinimą.

O motin Lietuva, ar tu žinai...

LIETUVIŲ KANČIŲ IR MIRTIES VIETOJE APSILANKIUS

Flosenburgas yra Regensburgo apygardoje, netoli Weideno. Sužinoję, jog čia buvo koncentracijos stovykla, kurioje naciai nukankino dešimtis tūkstančių žmonių, jų tarpe kelis tūkstančius lietuvių, aplankome šią kančių vietą.

Vaikštome po didžiulę stovyklos aikštę, o palydovai, buv. kacetininkai, aiškina, rodo. Jaučiamės perimti šiurpo ir siaubo išplėstomis akimis skaitome: „Čia buvo kariami koncentracijos stovyklos kaliniai". „Čia kankinių salė", „Čia mirties barakai" ir t.t.

O virš viso to stambus užrašas: „Paskutinis kalinio kelias į laisvę pro dūmtraukį". Prieš mus siauras žemas tunelis. Įtempę nervus, pasilenkę leidžiamės siaurais laiptais žemyn. Aikštelėje aukštas krematorijaus dūmtraukis, o ant jo stambiomis ir ryškiomis raidėmis užrašyta: „Krematoriumas. Flosenburgo koncentracijos stovykla. Čia 1938—1945 m. laikotarpyje nukankinta ir sudeginta 54.930 kankinių".

— Tai oficialių įstaigų iš raštų sudaryti daviniai, — sako mus lydįs buv. kacetininkas. Tikrumoje čia dūmais išėjo 50% daugiau, nes paskutinėmis karo dienomis krosnis veikė be pertraukos, o mirties metrikų jau niekas nebesudarinėjo. Jūs lietuviai maža tauta, bet proporcingai imant jūs čia daugiausia sudėtoje aukų ir pakėlėte skriaudų.

Stovim tylūs ir giliai susimąstę. Štai lietuviškas Katynas ir masinis brolių kapas. O motin Lietuva, ar tu žinai, kad iš kelių tūkstančių tavo vaikų čia liko tik... sauja pelenų. Ilgai skaitome įrašą, kur surašytos mūsų tautos aukos, o kai žvilgsnį nukreipiame kitur ir vėl sutinkame vieną už kitą baisiau kalbantį užrašą. Vienur pažymėtas atskiras 800 kankinių kapas. Kitur stambios užrašo raidės sako, kad toj vietoj buvo masiniai šaudomi kaliniai ir civiliai gyventojai. Dar toliau stovi kartuvės ir kitos žudymo priemonės.

Prieš pat karo galą Flosenburgo KZ stovyklos vadovybė buvo pasiryžusi kacetininkus evakuoti. Visi kaliniai, kurie galėjo dar paeiti, pėsčiomis buvo varomi Čekoslovakijos link. Buvo sudarytos 6 kolonos, kiekvienoje po 3.000 kalinių. Kolonos buvo labai nejudrios, o atsiliekančius SSininkai šaudė vietoje. Tik keliolikos kilometrų ruože kelyje buvo nušauti 140 kalinių, kurių palaikai dabar surinkti ir palaidoti Pleystein miestelio aikštėje. Dabar ten jau pastatytas paminklas.

Visos kolonos buvo varomos už 60 km į Hahn slėnį ir čia masiniai sušaudomos. Tik paskutinė šeštoji kolona iš-

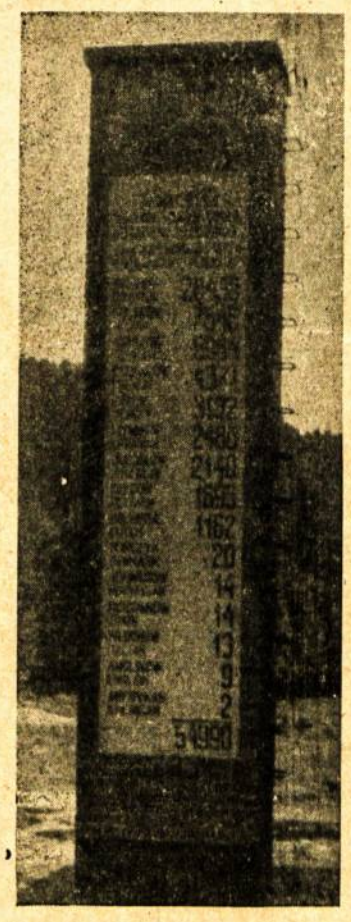

Flosenburgo koncentracijos stovyklos krematorijaus kaminas, kuriame surašytos per šį kaminą išrūkusios nacių režimo aukos. Jų tarpe 2.480 lietuvių

vengė žiauraus likimo ir mirties slėnio nepasiekė. Kolonų pastebėjo amerikiečių lėktuvai, pranešė tankų daliniams, šie kolonų pasivijo ir visus mirti pasmerktuosius išlaisvino. Apie 9.000 mirties slėnyje žuvusiųjų palaikai jau atrasti, o kiti dar ieškomi. Kiek jų tarpe buvo lietuvių, nustatyti sunku, bet jų skaičius nuolat padidina Flosenburge žuvusių lietuvių kankinių eilės.

L. Eimantas

Svetimi klaidino, bet kam savieji tvirtina

Kai 1918 m. Mažoji Lietuva pareiškė norą su Didž. Lietuva gyventi vienoje Nepriklausomoje Lietuvos valstybėje, vokiečiai prieš lietuvių aspiracijas, išeinančias iš etnografinių santykių, sumanė lietuvių emigracijos ir kolonizacijos teoriją.

Jie tai savo dirbtinei teorijai net bandė sudaryti mokslinį pagrindą ir norėjo įrodyti, kad Maž. Lietuvoje vyraująs lietuviškas elementas yra kolonizavęs iš Didž. Lietuvos, o kad prieš ordino atėjimą ten gyvenę skalviai, sudaviai ir nadruviai yra buvę prūsai, o ne lietuviai.

Dr. Vydūnas savo 1932 m. išleistoje knygoje „700 Jahre d.-l. Beziehungen", rašo, kad „toks mokslas norėjo patarnauti tik politikai ir jis atsirado po pirmojo pasaulinio karo 1921 m., kai vokiečių buvo paskelbta, kad viena graži, jauna tamsiaakė lietuvaitė, su vokiška pavarde, parašiusi darbą apie lietuvių emigraciją į Prūsiją, įsigijo daktaro titulą".

Tai buvo ne lietuvė, bet vokietė Dr. Gertrud Heinrich - Mortensen, kuri savo veikalu davė pradžią teorijai, kuri mūsų politinių priešų buvo sukurta tik tam, kad sudaryti pagrindą prieš Lietuvą ir prieš lietuvius varyti savo įžulumu, negirdėtą klastos ir demagogijos pilną propagandą, lietuvius skaldyti ir naikinti.

Jos dėka, su Mažosios Lietuvos lietuviais buvo pasielgta taip, kaip su tėvynės išdavikais. Tūkstančiai lietuvių buvo kalinami ir naikinami. Buvo uždrausta bet kur vartoti lietuvių kalbą, buvo bandyta visoje Mažojoje Lietuvoje išrauti visus lietuviškumo pėdsakus. Šios propagandos dėka Tilžėje buvo uždaryti paskutinieji Mažosios Lietuvos laikraščiai ir lietuviškos spaustuvės. Visi to miesto spaudos darbuotojai ir spaustuvininkai, kaip Stiklioriai, Vanagaičiai, broliai Kiošiai, Jagomastai, Vilmantai, Paulaičiai, Tramišiai ir kiti, iš viso nemažiau, kaip 100 žmonių, turėjo prieglobsčio ieškotis Nepriklausomoje Lietuvoje. Atsirado ekonominiai boikotai, sienos perėjimo suvaržymai, Neumano ir Saso byla ir t.t.

Didž. Lietuvos politikai, mokslininkai, žurnalistai, istorikai ir teisininkai šoko gelbėti ir padėti Mažosios Lietuvos lietuviams. Buvo išleistos knygos specialiai kovoti su šita propaganda. Paminėtina Vinco Vileišio 1935 m. Kaune išleistoji knyga „Tautiniai santykiai Mažojoje Lietuvoje".

Kokiu demagoginiu būdu buvo varoma vokiečių propaganda galima matyti ir iš sekančio:

Studentai ateitininkai norėdami Mažosios Lietuvos lietuviams padėti ir jiems parodyti, kad lietuviai nėra tokie driskiai ir nekultūringi, kaip vokiečiai triūbijo, suruošė ekskursijas ir suvažiavimus į Klaipėdos vasarvietes. Tada vokiečiai žodį „Ateitininkai" vokiškai išvertė į atėjūnus („Herkömmlinge") ir demagogiškai plačiai per spaudą paskelbė, kad ir Didžiosios Lietuvos lietuviai save pripažįsta atėjūnais. Įvykiai plėtojosi. Teko pergyventi žiaurius okupacijos metus ir nemaža dalis Mažosios ir Didž. Lietuvos lietuvių atsidūrė tremtyje.

Esant tokiai situacijai, Dr. Grigas Valančius parašė ir išleido knygą „Lietuva ir Karaliaučiaus kraštas". Deja, reikia konstatuoti liūdną faktą, kad tos knygos autorius, kaip jis pats rašo „bandydamas tautiečius tremtyje su Karaliaučiaus kraštu bent dalimi supažindinti ir šio krašto likimo klausimą pasvarstyti", kai kur išsišoko ir kelias labai nemalonias klaidas padarė.

Autorius, rašydamas apie Mažosios Lietuvos gyventojus, apgyventas vietas ir etnografinius duomenis daug kur įterpia, kartoja mūsų politinių priešų lietuvybei naikinti, tyčia sugalvotus lietuvių kolonizacijos arba emigracijos teorijos propagandos argumentus.

Aprašydamas atskirų vietovių istorinius duomenis, jis perdaug paduoda vokiškų davinių, o lietuviškų permaža arba visai ne. Apie Karaliaučių jis vos žino, kad ši vietovė lietuviškai buvo vadinama Tvankstė.

Vokiečiai, norėdami Lietuvos vardą išbraukti iš istorijos, lietuvius skaldyti ir pasauliui dumti akis, Mažąją Lietuvą pradėjo vadinti Rytprūsija. Prijungus Mažosios Lietuvos šiaurinę dalį prie Nepriklausomos Lietuvos valstybės jie iš Klaipėdos srities tyčia sukūrė lietuviams nenaudingą Klaipėdos krašto sąvoką, o mūsų brolis lietuvis jiems dabar drįsta sukurti ir pridėti dar vieną gabalą — „Karaliaučiaus Kraštą". Rodos, kad šita sąvoka ligšiol neegzistavo ir ją sukurti ir vartoti nebuvo ir nėra jokio reikalo. Net taip vadinamieji 4 pasaulio didieji šią Maž. Lietuvos Karaliaučiaus sritį ligšiol nevadina kitaip, kaip Rytprūsijos Karaliaučiaus sritimi.

Taip daryti knygoje, kurioje norima iškelti, ginti ir pagrįsti lietuvių aspiracijas į jiems priklausančias žemes, yra ne tik naivu, bet ir kenksminga, ir visiškai nereikalinga. Tas tik blogai liudija apie mūsų politinį subrendimą, o mūsų politiniai priešai, lietuvio neapgalvotai patvirtintus jų argumentus, mielai panaudos savo naudai. Autorius pav., rašo:

> Nepamirškime, kad vokiečių ordino riteriai apie 150 metų kariaudami su lietuviais dažnai atslinkdavo iki Kauno ir net Trakų bei Vilniaus... Per tuos karus ir okupacijas jie daug tūkstančių belaisvių, jaunų vyrų ir moterų, išgabendavo į prūsų žemes, kuriose šie dažniausia visam laikui ir įsikurdavo. Čia juos paversdavo riterių dvarų ir žemių darbo vergais. Kristijono Donelaičio „Metuose" aprašytieji būrai ir yra ne kas kitas, kaip anų lietuvių belaisvių ir tremtinių vaikai".

Toliau dar rašoma:

> „Lietuvių imigracija į prūsų žemes įvairiomis progomis ir formomis ėjo visą laiką ir nesustojo iki paskutinių laikų".

Tokių minčių dar ir daugiau knygoje pareikšta. Iš kur tai.

Neabejojame autoriaus geromis intencijomis knygą apie Lietuvą ir Karaliaučiaus kraštą rašant, bet vienų gerų intencijų permaža.

Autorius geriau būtų padaręs ir naudingą darbą atlikęs, jeigu jis būtų parašęs tik apie tuos dalykus, kuriuos jis pats tikrai gerai žinojo, o ne pasidavęs sugestijoms, dėl kurių lietuviški reikalai ir taip jau perdaug skaudžiai nukentėjo.

Mažosios Lietuvos lietuviams autoriaus lengvapėdiškumas yra nesuprantamas.

Kakšųbalietis

ŠVIETIMO VALDYBOS KNYGŲ LEIDIMO KOMISIJOS PRANEŠIMAS

Savo ankstyvesniuose pranešimuose Švietimo V-bos Knygų Leidimo K-ja išvardino visą eilę vadovėlių, kurie šiuo metu yra spausdinami arba jau parengti spausdinti. Mokyklų vadovybės tuoj pradėjo siųsti užsakymų. Primename, kad su užsakymais tenka nesiskubinti, nes išspausdintieji vadovėliai bus skelbiami spaudoj.

Tuo tarpu pranešame, kad šiuo metu Tübingene baigiama spausdinti V. Kamantausko ANGLŲ KALBOS GRAMATIKA, Gunzenhausene — J. Paškevičiaus VOKIEČIŲ K. GRAMATIKA ir Račkausko LOTYNŲ K. GRAMATIKA, ir Schweinfurte — pradėta spausdinti Maironio PAVASARIO BALSAI.

Primename, kad leidėjai, baigę spausdinti knygą, turi apie tai pranešti Švietimo V-bos Knygų Leidimo Komisijai.

Nerecenzuotų ir neaprobuotų leidinių Švietimo V-bos Knygų Leid. K-ja neskelbia.

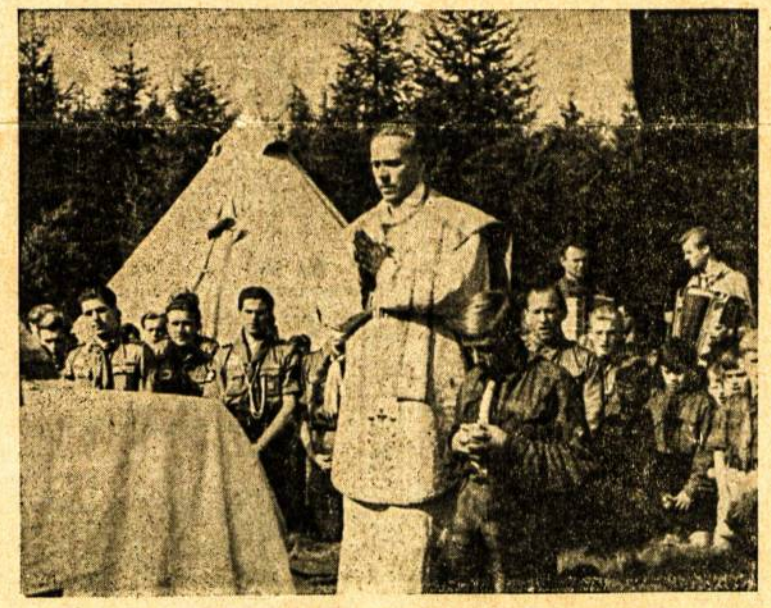

Pamaldos Dainavos tunto stovykloje ties Neu-Dotzheim. Pamaldas laiko kun. Ed. Petrulevičius. Kovalskio foto

Čia saulė retas svečias

OLDENBURGO LIETUVIŲ GYVENIMO NUOTRUPOS

Nors saulės Oldenburge (prie Veser - Ems kanalo) ne tiek daug turime, kiek mūsų tautiečiai Pietuos, tačiau jau taip daug pilkajam pesimizmui nepasiduodame. Ir smulkiam kasdieniškam lietuvyjant, oldenburgietį lietuvį (taip čia įprato vieni kitus vadinti) matysi ne su visai rūščia veido išraiška.

Centrinėje Unterm Berg stovykloje judėjimas gyvas. Čia impulso daug priduoda antruosius metus sėkmingai veikianti Oldenburgo lietuvių gimnazija šių metų birželio mėn. išleidusi gražų abiturientų būrelį. Ir mokiniai ir mokytojai dirba lyg ir nepastebėdami aplinkumos. Kreivuose barakuose ir už paprastų suolų su paaukotais sąsiuviniais ir paišeliais, lietuviškasis Oldenburgo jaunimas semiasi sau mokslo žinių iš savo gerų prietelių — tikros vargo mokyklos švietėjų mokytojų. Pasikeitus gimnazijos direktoriams ir persitvarkius visai pedagogų tarybai, gimnazija įgavo dar eiklesnius sparnus siekti užsibrėžtojo tikslo. Vieton buvusio dir p. T. Blinstrubo, švietimo įgaliotinio skyrimu paskirtas p. J. Klevaitis. Vicedirektoriais: pedagoginiams reikalams p. Karpavičius ir administraciniams p. Leonavičius.

Jei neminėti pradžios mokyklos ir vaikų darželio, kurie labai gerai atlieka savo paskirtį visose trijose Oldenburgo lietuvių stovyklose: Unterm Berge, Lituanicoj ir Wehnen, nesnaudžiama ir pasispecializavimo srityje. P. Norvydo iniciatyva ir bendruomenės vadovybės pritarimu antroji elektromontėrių kursų laida įpusėjo darbą. Anglų kalbos pamokas lanko gausus suaugusiųjų būrys. Steigiama suaugusių gimnazija. Sportininkų gyva veikla, gal, šiais metais kiek pradžioje susilpnėjusi, rudenop atgijo. Praėjusiais metais oldenburgiečių futbolo komanda, pliekusi visus, išsiskirsčius keletai žaidėjų buvo pairusi. Dabar iš kelių stovyklų sularyta viena britų zonos reprezentacinė, laikinai pasivadinusi AZLR (Anglų zonos lietuvių rinktinė) po penkerių rungtynių turi gražias keturias pergales. Krepšininkai gražiai reprezentavo lietuvių sportą ir dabar nepamiršta surengti vienas, kitas rungtynes su savo gerais kaimynais latviais, estais etc. Žodžiu, sportas mūsų padangėje gyvas.

Energingasis p. Gavėnas prieš keletą mėnesių suorganizavęs dailės dirbinių dirbtuvę, kurios dirbiniais jau gėrisi Briuselio, Amsterdamo, Roterdamo, Otavos, Montrealio ir kit. Kanados bei Amerikos tautodailės mėgėjai, čia Oldenburge įsigiję šių dirbinių, — sugalvojo platesnio masto reprezentavimąsi. Sudarytasis komitetas ėmesis darbo, per palyginti trumpą laiką surengė puikią, turiningą ir skoningą lietuvių tautodailės parodą.

Mūsų tautodailės dirbiniai, gintaras, lietuviški kryžiai, paveikslai, spauda, knygos, pinigai, pašto ženklai, audiniai, neriniai, mezginiai ir visa kita — sudarė tikrai pasigėrėtiną paveikslą ir parodos lankytojus (ypač svetimtaučius: anglus, olandus, prancūzus, vokiečius ir kit.) ne kartą masindavo prie vienos ar kito daikto sustoti ilgiau.

Svečių knygoje pradedant karinės valdžios atstovo majoro Hansel, kuris atidarė šią parodą, parašu ir baigiant brigadiro iš Hannoverio įrašu knygoje: „pamačiau tikrai gražią ir įdomią parodą" — knyga išmarginta daugiau kaip 5000 parašų. Paroda truko tik 10 dienų. Lankė ją anglai kariai, lankė ir vokiečiai civiliai, pastariejі dažnai į „auslenderį" žvelgdami pagal slavišką mąstelį, ir visi stebėjosi ir gyrė...

Ad. Ilma

IEŠKO GIMINIŲ:

Viktoras Jokūbaitis, Scheinfeld (13a), Lithuanian Camp, ieško Jono Jokūbaičio iš Kidulių. 1945 m. prieš Velykas buvo kartu su šeima Sudetenland prie Ausigo Wikliz Volkschule lagery, vėlesnis jų likimas nežinomas. Žinančius apie juos maloniai prašau pranešti.

Antanina Sližytė - Butkuvienė su sūnum Kęstučiu (21) Blomberg - Lippe, Lithuanian Camp, ieško sesers Elenos Sadauskienės su sūnum.

Neuffeno stovyklos Lietuvių Komitetas (14a) Neuffen, Kreis Nürtingen, Bahnhofstr. 19, ieško **Viktoro Matučio** ir jo žmonos **Vandos Janušauskaitės.**

Juozėnas Franz (Pranas), 12382 Monica, Detroit 4, Mich. ieško Jurgio Damušio su dukterim Ona ir Daugelaičio Jono. Pranešti J. Keraičiui, (14a) Bad - Mergentheim, Wolfgangstr. „Steinmayer".

SPORTAS

SPORTO ŠVENTĖ NÜRTINGENE

UNRRA Team 513 metinių proga, Nürtingene įvyko plataus masto krepšinio ir tinklinio turnyrai. Krepšinio turnyro techniškos pasekmės: Müncheno „Gintaras" — Oberlenningeno „Gintaras" 44 : 23 (9 : 14), Kirchheimo „Tauras" — Weilheimo „Viltis" 33 : 23 (20 : 11), Dillingeno SK — Nürtingeno „Sarūnas" 67 : 19 (33 : 7), Müncheno „Gintaras" — Tübingeno „Vytis" 45 : 30. Kirchheimo „Tauras" Dillingenui pasidavė be kovos. Finalinėse rungtynėse susitiko „Gintaras" su Dillingeno SK. Pirmam kėliny pasekmė svyravo tai vienų, tai kitų naudai, tačiau vėliau „Gintaras" atsiplėšė ir laimėjo 44 : 34 (24 : 16). Taškai: „Gintaro" — Gružauskas 11, Bandžius 11, Grybauskas 10, Beržanskis 6 ir Ginčiauskas 4; Dillingeno — Kurauskas 15, Radavičius 10, Brinkmanas 6 ir Anaitis 3. Draugiškose rungtynėse susitiko laimėtojai su mūsų reprezentacine komanda. Kova buvo įspūdinga, tačiau aiškiai geresni pasirodė reprezentantai, laimėdami gal kiek peraukšta pasekme 49 : 22. Taškai: reprezentacinės — Norkus II 22, Bagdonas 11, Norkus I 8, Mackevičius 5, Andrulis II 3; „Gintaro" — Gružauskas 10, Ginčiauskas 8, Grybauskas 2, Beržanskis 2.

Be turnyrinių rungtynių buvo sužaistos dar dvejos draugiškos krepšinio rungtynės, kuriose reprezentacinė komanda sukirto Nürtingeno apygardos rinktinę net 63 : 17 (27 : 7) ir Neuffeno „Grandis" įveikė Tübingeno „Vytį" 25 : 23 (16 : 12).

Tinklinio turnyro nugalėtoju išėjo Dillingeno SK, finale laimėjusi prieš Nürtingeno „Sarūną" 2 : 0 (15 : 9, 15 : 12). Laimėtojai: Radavičius, Žulpa, Kikilas, Birgilas, Karaša, Paškevičius. Moterų grupėje įvyko tik vienos rungtynės, kuriose Nürtingeno „Gimnazija" įveikė Neuffeno „Grandį" 2 : 1 (9 : 15, 15 : 2, 15 : 4).

— X. 24 Wiesbadene įvyko futbolo rungtynės tarp vietos „Lituanicos" ir stiprios Florsheimo kombinuotos lenkų komandos, kurios baigėsi lygiomis 3 : 3 (1 : 0). Wiesbadeniečiai vedė 1 : 0 ir 2 : 1, tačiau, nors ir turint antrame kėlinyje persvarą, nevyko šaudyti į vartus Lenkai iš atskirų praėjimų padarė 3 : 2 savo naudai ir į pabaigą „Lituanicai" pavyko išlyginti. „Lituanica" žaidė šios sudėties: Juras; Petravičius, Sipavičius; Gotautas, Moleris, Miškinis K.; Latkauskas, Gražys, Adomavičius, Zvirgzdinas, Bytautas; įvarčiai — Zvirgzdino 2 ir Gražio 1.

— Įvykusiose UNRRA penktojo distrikto krepšinio pirmenybėse nugalėtoju išėjo Müncheno „Gintaro" krepšininkai, kurie finalinėse rungtynėse sukirto „Taurą" 63 : 31 (32 : 5). Trečią vietą gavo Ingolstadto krepšininkai. Moterų grupėje pirmą vietą užėmė UNRRA Team 108 studentės, antroje vietoje liko Augsburgo latvės.

FUTBOLAS LIETUVOJE

Lietuvos futbolo šiemetiniu meisteriu tapo Vilniaus „Žalgiris", antra vieta teko Panevėžio „Lokomotyvui", kuris paskutinėse rungtynėse su Kauno „Lokomotyvu" sužaidė 1 : 1. Trečia vieta, atrodo, teks Kauno „Spartakui" ir ketvirta — Kauno „Lokomotyvui". Meisteris „Žalgiris" dabar dalyvauja Maskvos STRS pirmenybėse ir gana neblogai laikosi.

PASAULIO RINKTINĖ PRIEŠ ANGLIJĄ

Anglijos futbolo sąjunga planuoja sekančiais metais V.10 surengti pasaulinio masto futbolo rungtynes Glasgowe tarp „Visų pasaulio dalių rinktinės" ir Didžiosios Britanijos vienuolikės. Pasaulio sios Britanijos vienuolikės. Pasaulio rinktinę turėtų sudaryti Tarptautinė futbolo sąjunga FIFA. Paskutiniame tos sąjungos posėdyje buvo nutarta sovietų žaidėjų į tą rinktinę neimti, kadangi Sovietų Sąjunga į pakvietimą įstoti nariu į Tarptautinę Futbolo Sąjungą nieko nesiteikė atsakyti.

— Anglų radijo bendrovė gavo leidimą iš Futbolo Sąjungos televizijos būdu transliuoti tarpvalstybines ir pirmenybių futbolo rungtynes.

— Sovietų futbolo taurės finale Maskvos „Sparta" po pratęsimo įveikė Tiflisо „Dinamo" 3 : 2.

— Lengvosios atletikos rungtynėse Norvegija įveikė Daniją 103 : 101 ir Italija Šveicariją 80 : 76.

8

L.arch.

Katalikiškosios akcijos naujas kelias

Lietuvių tremtinių katalikiškosios akcijos amerikiečių zonos atstovų suvažiavimas Scheinfelde

Šiandieną, kai laisvę ir tiesą mylinčių tautų vadai vis iš naujo kartoja krikščionybės principų būtinumą, kuriant naujo pasaulio santvarką, kai daugelio tautų masėse vis labiau ryškėja pastangos surasti kelią į taiką ir į gyvenimą per Kristaus paskelbtą mokslą, savaime yra suprantamos ir lietuvių tremtinių bendruomenėje besireiškiančios pastangos ieškoti būdo didžiuosius krikščionybės principus perkelti į gyvenimą.

Tų pastangų grandinėje spalio mėn. 23 - 24 d.d. įvykęs amerikiečių zonos lietuvių tremtinių katalikiškosios akcijos atstovų suvažiavimas sudaro labai reikšmingą žiedą ir gali įnešti esminį posūkį šioje akcijoje. Šis suvažiavimas buvo sukviestas Jo Prakilnybės Apaštališkojo Sosto Delegato, kad katalikiškos akcijos atstovai apsvarstytų, kokiomis formomis ir kokioje plotmėje ši akcija turi vykti tremtyje. Suvažiavimo paruošiamieji darbai buvo atlikti Neufene, kur susirinkęs nedidelis būrelis šios akcijos darbininkų su Ekscelencija Vyskupu Brizgiu ir su Apaštališkojo Sosto Delegatu priešakyje apsvarstė naujas tremtyje tos akcijos sąlygas ir iš to kylančias naujas formas. To paruošiamojo siauresnio suvažiavimo, kuris Neufene užtruko tris dienas, prieitos išvados atskirais pranešimais buvo referuotos Scheinfelde, kad iš visos zonos suvažiavę atstovai galėtų su jomis susipažinti ir tarti savo žodį.

Kadangi katalikiškoji akcija yra pasaulininkų apaštalavimas bažnytinei hierarchijai vadovaujant, tai, suprantama, suvažiavime pirmoje eilėje buvo tos hierarchijos atstovai — lietuviškų parapijų klebonai. Suvažiavime taip pat dalyvavo Jų Ekscelencijos Vyskupai Brizgys ir Padolskis, kurie perdavė arkivyskupo metropolito Skviercko linkėjimus šiam suvažiavimui ir labai aktingai dalyvavo visų klausimų svarstyme, tokiu būdu įnešdami esminį įnašą tiems klausimams išaiškinti. Šio suvažiavimo šeimininkas Jo Prakilnybė Apaštališkojo Sosto Delegatas dalyvavo dar su dviem Delegatūros nariais, kurie referavo atskirus suvažiavimo dienotvarkės klausimus.

Iš viso buvo atstovaujamos 32 amerikiečių zonos lietuviškos parapijos, iš kurių buvo suvažiavę 32 kunigai ir apie 50 pasaulininkų. Be to, suvažiavime dalyvavo labai gausus Scheinfeldo lietuvių parapijos narių — vietos stovyklos gyventojų — būrys. Dėl vykstančių kai kurių stovyklų perkėlimų arba „skryningų", ne visos Amerikiečių zonos lietuviškos parapijos buvo atstovaujamos.

Suvažiavimas buvo pradėtas pamaldomis gražioje ir jaukioje lietuvių bažnyčioje. Posėdžių salėje suvažiavimą atidarius, pirmasis žodį tarė vysk. Brizgys, primindamas, kad tremtyje apaštalavimo dirva yra labai plati ir darbo reikia imtis nesiteisinant nenormaliais laikais, nes mums visada laikai atrodo nenormalūs, jei tik daugelis gyvenimo reiškinių vyksta ne pagal mūsų norą. Kadangi niekados mes negalėsime įgyvendinti visų savo norų, niekados neturėsime ir išsvajotų „normalių" laikų.

Toliau kalbėjo vysk. Podolskis, pažymėdamas, kad pirmaisiais krikščionybės amžiais krikščionių pasaulininkų talka Kristaus Evengeliją skelbiant buvo savaime suprantama pareiga. Ilgainiui tatai tapo tartum dvasininkų monopoliu, ir pasaulininkai kaskart labiau kratėsi tos pareigos. Pagaliau mūsų laikais Popiežių buvo sukurta katalikiška akcija, kurios tikslas yra vėl sutelkti pasaulininkus Evangelijos darbui

Po to, tarė žodį suvažiavimo šeimininkas Šventojo Sosto Delegatas kun. kan. Kapočius. Jisai kalbėjo, kad šiais laikais kova tarp gero ir blogo pasiekė iki šiol negirdėto laipsnio ir grąso sunaikinimu ne tiktai kultūrai, bet ir visai žmonijai. Katalikų akcijos uždavinys yra skleisti Dievo karalystę žemėje ir taip padėti gėriui kovoti prieš blogį. Šios kovos suaktyvinimo laukia visa tremtinių bendruomenė, mūsų kryžiuojamoji tauta už geležinės uždangos, Šventasis Tėvas ir patsai Dievas. Ši akcija turi remtis artimo ir Dievo meile, jos vedamoji mintis yra mūsų kasdieninėje maldoje: Tėve mūsų, teateinie Tavo karalystė.

Suvažiavime buvo skirta išsiaiškinti parapijos, kaip dvasinės bendruomenės, vaidmuo katalikiškoje akcijoje ir tos akcijos santykis su parapija. Šį klausimą labai giliai ir išsamiai palietė prof. kun. Yla savo paskaitoje: „Parapija — katalikiškojo gyvenimo ir veikimo pagrindas". Toliau buvo nagrinėjami praktiški katalikiškosios akcijos organizavimo metodai ir tos akcijos uždaviniai bei priemonės skleisti Kristaus dvasią parapijai priklausančių įvairaus amžiaus ir lyties narių tarpe. Atskirus klausimus čia referavo doc. A. Vasiliauskas, kun. dr. J. Gutauskas, prof. Ig. Malinauskas, dr. O. Labanauskaitė, kun. V. Paulauskas ir prof. dr. A. Maceina, kuris kalbėjo apie artimo meilės darbus parapijoje, patiekdamas daug gilių minčių apie artimo meilės pareigą ir apie parapijos vaidmenį šią pareigą vykdant.

Diskusijose gyvai dalyvavo nemažas skaičius suvažiavimo dalyvių. Diskusijos vyko labai sklandžiai ir suvažiavimas praėjo labai malonioje nuotaikoje.

Prieita vieningos nuomonės dėl katalikiškosios akcijos formos tremtyje. Ši forma turi iš esmės skirtis nuo šios akcijos būdų ir priemonių, naudotų Lietuvoje. Šituo formos pakeitimu Scheinfeldo suvažiavimas turės lemiamos reikšmės ir jo nutarimai gali turėti didelės įtakos per ilgą laiką.

Lietuvoje akcija buvo grindžiama įvairiomis tos akcijos organizacijomis, kaip pavasarininkai, kat. moterų draugija ir k. Dabar gi nutarta akciją suvisuotinti ir pagrindan dėti parapiją, kaip bažnyčios administracinį vienetą ir pirm viso ko dvasinę bendruomenę. Lietuvoje dažnai kunigas buvo traukiamas nuo tiesioginio darbo parapijoje į darbą įvairiose organizacijose, ir taip verčiamas skirti didžiausią savo laiko ir energijos dalį nedideliam organizacijos narių būreliui, atsitraukdamas nuo visos parapijos. Dabar čia, tremtyje, pasaulininkai turi ateiti padėti kunigui dirbti jo pastoracijos darbą ir per katalikiškąją akciją nešti į žmonių tarpą Kristaus karalystės dėsnius, nes dabar praėjusių karų, priespaudos ir naujo karo baimės išvarginta žmonija ilgisi tikros taikos, laisvės ir žmogaus asmens įvertinimo, laukia žmoniškumu ir krikščionybės principais pagrįstos santvarkos. Tačiau Kristus ateina į pasaulį ne per atominę bombą ir ne per didžiųjų politikų ar parlamentų nutarimus, bet tik per kiekvieno žmogaus širdį. Juo daugiau bus pasaulyje širdžių, palenktų artimo ir Dievo meilei, juo arčiau pasaulis bus prie išsiilgtos santvarkos. Šiame darbe ir kiekvienam lietuviui tremtiniui priklauso nemažesnė dalis, kaip ir britų ar galingos Amerikos piliečiui. Todėl katalikiškojji akcija turi atsikreipti į visą parapijos bendruomenę ir stengtis visus tuos parapijos narius patraukti prie Kristaus, o per Jį prie artimo ir tiesos meilės.

Prie šitokio posūkio katalikiškoje akcijoje buvo raginta ir Lietuvoje (vysk. Matulevičius, prof. Šalkauskis, prof. Pakštas ir k.) tačiau akcija riedėjo senuoju iš Vakarų pasiskolintu keliu, nors Vakarai jau buvo atsisakę jo ir pasukę nuo organizacijų į parapiją. Parapijos, kaip dvasinės bendruomenės yra keturi pagrindiniai ramsčiai: tiesa, malonė, pedagoginis gėris ir įstatymas. Parapijos uždavinys yra tą tiesą skleisti, t.y. mokyti, malonę perteikti, t.y. pašventinti, pedagoginį gėrį (šv. Dvasios malonę, šv. Rašto nurodymų, bažnyčios tėvų ir didžiųjų krikščionybės pedagogų raštų mintis) perduoti t.y. vadovauti, pagaliau įstatymą vykdyti, t.y. valdyti, vadinasi, palenkti žmonių valią dieviškam įstatymui.

Katalikiškos akcijos tikslas yra sutelkti pasaulininkus šiem uždaviniams. Bet mokymas, pašventinimas, vadovavimas ir valdymas negali būti taikomas tik parapijos narių daliai — kuriai nors organizacijai, o visai parapijai. Todėl ši akcija nereikalinga telkti atskirus parapijos narius į organizacijas ir juos mokyti, pašventinti, vadovauti ir valdyti (t.y. lenkti jų valią dieviškam įstatymui), bet turi siekti padaryti visus parapijos narius gerais krikščionimis, kurie savo gyvenimą tvarkytų pagal Kristaus meilės dėsnius. Šiame kely akcijos dalyviai turi mokyti ir mokytis, pašventinti ir save pašventinti, vadovauti ir vadovautis, kitų ir savo valią palenkti tiesos ir meilės įstatymui.

Vienas iš pagrindinių katalikiškos akcijos uždavinių yra — Karitas. Mes dabar esame būtiniausiomis gyvenimo reikmenimis, kaip maistu, butu, drabužiu šelpiami per UNRRA. Didelį papildomąjį šalpos darbą dirba mūsų Raudonasis Kryžius, bet vis dėlto lieka dar labai plati labdaros darbų sritis, kurios organizavimas turi įeiti į katalikiškąją akciją. Kaip visais laikais, taip ir dabar, įvairios viešos centralizuotos šalpos institucijos negali apimti kasdieninio vargo. Jį švelninti lieka krikščioniškai meilei. Ir dabar mūsų stovyklose yra daug žmonių, kurie reikalingi paramos darbu, paguodos ir užuojautos žodžio. Šitie artimo meilės darbai ir turi įeiti į katalikiškąją akciją.

Pagal čia trumpai išdėstytą mintį, kuri išryškėjo šiuos klausimus svarstant, šiame suvažiavime, ypač prof. kun. Ylos ir prof. A. Maceinos paskaitose, buvo nutarta organizuoti katalikiškąją akciją. Šiam reikalui buvo apsvarstytas atitinkamos akcijos statutas, pagal kurį Šventojo Sosto Delegatas sudaro Akcijos Centrą akcijai vadovauti ir Studijų Centrą katalikiškosios akcijos klausimams apskritai ir pirmoje eilėje tremtyje studijuoti. Akcijai vykdyti parapijose sudaromi šios akcijos komitetai, kurie vykdo apaštalavimą savo parapijose vaikų, jaunimo, suaugusių vyrų ir moterų tarpe.

Suvažiavimas priėmė rezoliuciją, pagal kurią raginama dalyvius įsijungti į šį naują katalikiškos akcijos pobūdį. Toliau buvo priimtos rezoliucijos, raginančios būsimą Akcijos Centrą parūpinti religiniais, kultūriniais ir katalikiškosios akcijos reikalais literatūros ir suorganizuoti vaikų darželių vedėjų kursus, kadangi tremtyje labai trūksta kvalifikuotų vaikų darželių darbininkių.

Suvažiavimo dalyviams pirmosios dienos vakare Scheinfeldo Lietuvių Meno Kolektyvas suruošė bažnytinės muzikos valandėlę, o antrąją dieną — vietos salėje koncertą. Šie aukšto meninio lygio parengimai įnešė į suvažiavimą pakilios nuotaikos ir Meno Kolektyvas buvo suvažiavimo dalyvių gausiai apdovanotas gėlėmis.

Č. M.

Gamtininko a. a. prof. Jurgio Elisono kapas Wiesbadeno miesto kapinėse
A. Giedraičio foto „Giedros" klišė

PADĖKA

LTB Wiesbadeno Apylinkės Komitetas širdingai dėkoja: a.a. Prof. Jurgio Elisono paminklui statyti Komitetui, ypač p. S. Pacevičienei, kaip pirmajai pirmininkei darbą pradėjusiai ir pirmininkui p. A. Stapulioniui, sėkmingą paminklo statymą užbaigusiam, ir visiems savo aukomis prisidėjusiems, kurių aukomis pastatytas paminklas puošė kapą Lietuvos mokslo vyro ir bylos svetimtaučiams, kad ir ištrėmime gyvendami lietuviai neužmiršta palaikų tų žmonių, kurie save paaukojo Tautai.

Aukų buvo surinkta ir išleista: RM 5.183,35. **LTB Wiesbadeno Apylinkės KOMITETAS**

44 koncertai 2500 km kelionėj

(LIETUVIŲ TAUTINIO ANSAMBLIO GASTROLĖS ANGLŲ ZONOJE)

Spalio 26 d. Lietuvių Tautinis Ansamblis grįžo į savo laikinus namus Wiesbadene. Ta proga mūsų laikraščio korespondentas turėjo pasikalbėjimą su ansamblio vadovais.

— Pirmąją kelionės pusę tikrai būtų galima apibūdinti kaip sėkmingą, ką jūs jau ir savo laikraštyje paskelbėte, bet apie antrąją gastrolių dalį taip nebūtų galima išsireikšti.

— Braunschweige spalio 1 d. buvo religinės muzikos koncertas, spalio 2 d. koncertas ir „Joninių vakaras", o kitą dieną „Nemunas žydi". Maža, neturinti užkulisių scena labai kliudė spektaklių pasisekimui, tačiau ir britų vietinės armijos vadas ir karinis komendantas buvo sužavėti mūsų taut. šokiais ir dainomis. Įvykusiame pobūvyje dalyvavo Braunschweigo karo komendantas mjr. Wilson ir kai kam žinomas dar iš nepriklausomų mūsų laikų — kpt. Turinas, dabar tarnaująs britų kariuomenėje.

— Toliau sunkvežimiais nuvykome į Okerį prie Goslaro. Spalio 4 d. šv. Jokūbo bažnyčioje religinės muzikos koncertas. Spalio 6 d. Okerio stovyklos koplytėlėje ansamblis pagiedojo mišių metu, o vakare davė dainų koncertą ir montažą „Joninių vakaras".

— Lebenstedte spalio 7 d. davėme religinį koncertą, spalio 8 d. salėje koncertas ir „Joninių vakaras", o spalio 9 d. ten pat pjesė „Nemunas žydi".

— Meerbecke prie Stadthageno teko didinti ir platinti sceną. Čia pasidarbavo latvių staliai. Spalio 11 d. duotas koncertas su „Joninių vakaru", spalio 12 d. — „Nemunas žydi" ir spalio 13 d. parapijos bažnyčioje — religinės muzikos koncertas.

— Tą pačią dieną nuvykę į Uchtę, turėjome vakare evangelikų bažnyčioje religinės muzikos koncertą, sekančią dieną stovyklos teatre praėjo „Nemunas žydi". Meerbecke susirgus rež. G. Veličkai Uchtėje ir visur kitur ūkininko Parulio rolę vaidino V. Bitinas. Spalio 15 d. duotas dainų koncertas ir „Joninių vakaras".

— Detmolde teko koncertuoti ir vaidinti valstybės teatre. Čia susispietusios mūsų meno pajėgos šiltai sutiko mūsų pasirodymus — spalio 17 d. koncertą ir „Joninių vakarą", X. 18 d. — „Nemunas žydi". Po paskutinio spektaklio, iššaukus autorių Gasp. Veličką ir dirigentą Stp. Sodeiką, buv. operos solistas A. Kutkus Detmolde besikuriančios lietuviškos Operos vardu pasveikino L.T.Ansamblį ir įteikė dovaną.

— Tuoj po spektaklio visi L.T. Ansamblio dalyviai nuvyko pas dr. Storastą - Vydūną, į jo privatų butą. Garbingasis filosofas nekaip jautėsi, todėl ansambliečiai kantriai palaukė kieme kol iš filosofo išeis gydytojas. Seneliui patriarchui pasirodžius terasoje, diriguojant Stp. Sodeikai, ansambliečiai sudainavo paties dr. Vydūno parašytą dainą „Kur giria žaliuoja". Visi sujaudinti matė kaip žydriose senelio filosofo akyse atsispindėjo tų girių žalumas ir meilė joms. Baigus dainą, dr. Vydūnas padėkojo už apsilankymą ir palinkėjo ansambliui geros kloties. Režisierius G. Velička jautriais žodžiais pasveikino 78 metų Maž. Lietuvos patriarchą ir įteikė ansamblio vardu gėles. Sugiedojus senelio filosofo garbei „Ilgiausių metų", sujaudinti šio dvasios milžino skurdžia būkle ir pagerbę jį, ansamblio dalyviai leidosi toliau gastroliuoti.

— Spalio 20 d. Blomberge teko pasitenkinti tik religinės muzikos koncertu ir pagiedojome pamaldose Kristaus bažnyčioje. Spektakliai ir koncertai buvo uždrausti dėl neseniai įvykusio incidento su sovietų karininkais... Blomberge bažnytinio giedojimo ir anksčiau Meerbecke mūsų spektaklių žiūrėjo anglų kariuomenės majoras Liūdžius.

— Iš Blombergo leidomės tiesiai į šiaurę, į vieną didžiausių lietuvių stovyklų — Spakenbergą. Čia spalio 22 d. davėme „Joninių vakarą" su koncertine dalimi, spalio 23 d. pjesę „Nemunas žydi" ir spalio 24 d. Geesthachto bažnyčioje — religinės muzikos koncertą.

— Kiek stovyklų teko aplankyti?

— Iš viso anglų zonoje aplankėme 15 lietuvių kolonijų ir vieną amerikiečių zonoje — Fuldą. Nuo rugsėjo 3 d., t.y. per 54 dienas turėjome 44 pasirodymus. „Nemunas žydi" praėjo 13 kartų, „Joninių vakaras" su koncertine dalimi — 15 kartų ir 16 religinės muzikos koncertų. Išviso apsukome virš 2.500 km. kelią. Mūsų spektaklių ir koncertų žiūrėjo ir klausėsi apie 20.000 žiūrovų.

— Ką toliau manote veikti?

— Jei Dievas duos, po visų kraustynių vėl liksime krūvoj, tai ruošimės kelionėn po Olandiją, o jei ne, tai turime ir be to daug darbo — noriu paruošti naują veikalą, jei suspėsiu, tai dar Kalėdoms, — užbaigė rež. Gasp. Velička.

Andrius Norimas

Tokius vaizdus laikas nuo laiko matome beveik visose lietuvių tremtinių stovyklose. Į paskutinę poilsio vietą svetimoje šalyje palydime senus ir jaunus savo brolius ir seses. Scheinfeldo lietuviai šį rudenį palydėjo į kapines vos pradėjusią gyvenimą abiturientę a. a. A. Skimbirauskaitę A. Vilko foto

Nori ištirti rusų vykdomų deportacijų esmę

NÜRNBERGO TEISMO SPRENDIMU PRIVERSTINĖS DEPORTACIJOS YRA PASMERKTOS

Atitinkamose amerikiečių įstaigose Berlyne patirta, jog jos nori kreiptis į Washingtoną ir prašyti juridiniai išsiaiškinti, ar rusų vykdomoji vokiečių darbininkų ir specialistų deportacija iš Vokietijos į Sovietų Sąjungos gilumą yra priverstina ir ar ji tokiu atveju nepažeidžia tarptautinės teisės. D. Britanija jau įteikė Sąjungininkų Kontrolinei Tarybai Berlyne protestą prieš vokiečių darbininkų priverstiną išvežimą į Rusiją. Protestas buvo įteiktas spalio mėn. 29 dieną. Aukšti amerikiečių karinės valdžios pareigūnai pareiškė, jog rusai vokiečių darbininkų ir specialistų gabenimą į Rusiją iš Berlyno jau sustabdė, bet iš savo okupuotos Vokietijos zonos deportaciją vykdo toliau. Ji vykdoma dabar mažomis grupėmis po 10 - 20 žmonių, kaip pavyzdžiui, darbininkų iš IG - Farben Bitterfelde. Taip pat amerikiečiai suka sau galvas ar galima rusų vykdomas vokiečių darbininkų deportacijas suderinti su Haagos konvencija, prisiminus, kad Vokietija vis dar yra besąlyginės kapituliacijos padėtyje ir nėra dar sudariusi jokios taikos. Reikia prisiminti, jog Haagos konvencija draudžia transportuoti priešo užimtų sričių civilinius darbininkus priverstiniems darbams.

Kai kurie amerikiečių kariškiai studijuoja Nürnbergo tarptautinio teismo sprendimą, pagal kurį Hitlerio pavestas Fritz Saukelis buvo priverstiniems darbams atgabenęs į Vokietiją 5 milijonus svetimšalių darbininkų ir už tai pasmerktas mirti. Vienas amerikietis pareiškė, jog šis Nürnbergo sprendimas nebetenkąs jokio moralinio pagrindo, jei rusai tikrai vykdą priverstiną darbininkų deportaciją. (AP)

Mums lietuviams šia proga prisimena 1940 metų birželio 15 d., kada ir mes kėlėme klausimą, kuriais tarptautiniais nuostatais pasirėmę rusai išvežė prievartos būdu į Sibirą virš 40.000 mūsų tautiečių, o taip pat dar ir dabar juos ten veža dešimtimis tūkstančių.

PASAULYJE ŠPARČIAI STATOMI LAIVAI

Pabaigoje rugsėjo mėnesio visame pasaulyje buvo statyboje 3.569.159 br. tonų laivų. Didžiausią to tonažo dalį statosi Anglija ir Airija 53,5%.